

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم:	بانکي محاسبه
څانګه:	محاسبه
مولف:	ماري يوسفزي حميدي
ژباړن:	نور الله حقمل
د څار کمېټه:	
	- محمد آصف ننگ د تخنيکي او مسلکي زده کړو معين - ديپلوم انجنير عبدالله کوزاي د تعليمي نصاب رييس - محمد اشرف وحدت په تعليمي نصاب کې د معينيت د مقام سلاکار
د تصحيح کمېټه:	
	- عبدالاحمد محمد يار - محمد خالد جلال
د گرافیک او ډيزاين څانګې مسئول :	محمد جان عليرضايي
گرافیک او ډيزاين:	محمد سليم خان
چاپ کال:	۱۳۹۲ لمريز کال
تیراژ:	۳۰۰۰
چاپ ځل:	لومړی
وېب پاڼه:	www.dmtvet.gov.af
برېښنالیک:	info@dmvet.gov.af
کې ISBN:	۹۷۸۹۹۳۶۳۰۰۵۷۶

Ketabton.com

د چاپ حق د تخنيکي او مسلکي زده کړو له معينيت سره خوندي دی

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ور سره عرب، گوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل څلیږي	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاوېدان
نوم د حق مو دی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

د پوهنې وزیر پیغام

گرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د یوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د هماغې ټولنې د پیاوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهر و فکرونو په کار او زیار پورې تړلي دي. همدا بشري قوه او کاري مټې دي چې د هیواد انکشافی اهدافو ته د رسیدو لارې چارې طي کوي او د یوه نیکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکی تضمینوي. انسان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبو او هم د خپل انساني فطرت له اړخه موظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د یوه سوکاله ژوند د اسبابو او ایجاباتو د تکمیل لپاره خپل اغیزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

له همدې ځایه ده چې د یوه ژوندي او فعال انسان نقش، د خپل ژوند د چاپیریال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هیڅ حالت کې نه نفی کېږي او نه هم منقطع کېږي. په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت مسوولیت او مکلفیت لري چې د اسلامي ارزښتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروع قوانینو ته په ژمنتیا سره، د افغانستان په انکشاف کې فعاله، چاپکه او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ستر او سپیڅلي هدف ته د رسیدو په خاطر د انساني ظرفیت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنیکي کادرونو روزنه او پراختیا یو اړین مقصد دی. همدا په تخنیکي او مسلکي زده کړو مزین تنګي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سیستماتیک ډول د هیواد انکشاف محقق او میسر کړي.

جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنیز نظام د اسلام له سپیڅلو احکامو څخه الهام اخیستی، نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي باید په علمي معیارونو داسې اساس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نسل مادې او معنوي ودې ته پکې لومړیتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفیت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربیت او په سوچه اسلامي روحې د هغوی پالنه نه یوازې پخپل ذات کې یوه اساسي وجیبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه یې وژغوري او د نورو له سیاسي او اقتصادي احتیاج څخه یې آزاد کړي.

زموږ گران زده کوونکي، محصلان، درانه استادان او مربیون باید په بشپړه توګه پوه شي، چې د ودان او نیکمرغه افغانستان ارمان، یوازې او یوازې د دوی په پیاوړو مټو، وینښ احساس او نه ستړي کیدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنیکي زده کړو له امله کیدای شي په ډیرو برخو کې د افغانستان انکشافی اهداف تر لاسه شي.

د دې نصاب له ټولو لیکوالانو، مولفینو، ژباړونکو، سمونکو او تدقیق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهیر کې د ټولو کورنیو او بهرنیو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرستو څخه د زړه له کومي مننه کوم. له درنو او پیاوړو استادانو څخه رځمندانه هیله کوم چې د دې نصاب په ګټور تدریس او فعاله تدریب سره دې د زړه په ټول خلوص، صمیمي هڅو او وجداني پیکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي. د نیکمرغه، مرفه، پرمختللي او ویارمن افغانستان په هیله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

لړلیک

خپرکي	سرليکونه	پاڼې
لومړی	د بانکونو تعريف او د هغو موخې	۱-۲۴
دویم	بانکي اصطلاحات او مفاهيم	۲۵-۳۸
درېیم	د بانکي حسابونو ډولونه Kind of Bank Account	۳۹-۸۲
	سرچینې او اخیستنې	۸۳
	د ښوونیز نصاب د پراختیا د ریاست پیغام	۸۴

مقدمه

د يته په پام سره چې د بانکونو شتون زموږ په هېواد کې ستراهمست لري نو دا هم ویلی شم چې بانکونه په هر بل هېواد یا افغانستان کې له مهمو اقتصادي زیربناؤ څخه ګڼل کېږي لکه چې څرګنده ده په ټول اقتصاد کې مهمې زیربناوې د اقتصادي امتداد غوره وسیله ده، نو که چېرې بانکونه او یا بانکي نظام په یوه هېواد کې شتون ونلري اقتصادي وده هم په آسانۍ سره نه رامنځ ته کېږي.

په حقیقت کې بانکونه نه یوازې د اقتصادي پروژو د تحویلونکو په توګه ګټور دي بلکې د اقتصادي پروژو مهمه سرچینه هم جوړیدلی شي. په دې معنی که چېرې یوه فابریکه یو بل سکتور ته پور ورکوي نو په حقیقت کې ددغه سکتور په رامنځته کیدلو کې مرسته کوي، ترڅو خپل تولیدي فعالیتونه په ښه ډول ترسره کړي او زیات کاري ځوانان استخدام کړي؛ نو له دې وجې ویلی شو چې بانکونه د یوه هېواد د اقتصادي رکن په توګه پېژندل کېږي.

پدې سربېره، بانکونه ترتیبي اغېزې هم لري او خلک خپلې سپماوې او امانتونه د بانک له لارې ترسره کوي؛ نو پدې اساس بانکونه د یوه هېواد د پرمختګ مهم مظهر دي.

باید ووايو چې دغه پرمختګ د بانکدارۍ په برخه کې هغه وخت عملي کېږي چې له یوې خوا پدې برخه کې محصلین وروزل شي له بلې خوا عالي ادارې رامنځته شي او هغوی ته روزنه ورکړي، د حسابداری او ادارې انستیتیوت د علمي موئسسو په چوکاټ کې د محصلینو د ښوونې او روزنې دنده په غاړه لري او دعالی او ځوانو استاذانو په توګه یې ټولنې ته وړاندې کوي. لکه څرنګه چې بانکي محاسبه د ادارې او حسابداری له مهمو مضمونونو څخه ده، نو پدې اساس ددې درسي کتاب موخه همدا بانکي محاسبه ده.

پدې کتاب کې ټول موضوعات او معلومات لکه د بانکي محاسبې دندې، معاملات او بانکي حساب، او بالاخره دمالي فعالیتونو ترتیب او راپور ورکول د ګټې او ضرر په چوکاټ کې په هر اړخیز شکل سره څیړل شوي دي. په لومړۍ برخه کې د بانکونو پېژندنه، موخې او دندې تر اړیکې لاندې نیول شوي. په دویمه برخه کې د کتاب په اصلي مطالبو او محتوی باندې زیاته رڼا اچول شوې او د بانکي محاسبې مفاهیم او اصطلاحات هم پکې درج شوي دي. د سنجش له طریقه د بانکي حسابونو پرانستلو شرایط او د بانک عمومي محاسبه په پام کې نیول شويده په څلورم څپرکي کې په قیمت لرونکو اسنادو او اسعارو پورې اړوند معاملات چې د بانکدارۍ په نظام او تجارتي معاملو کې رول لري ترڅیړني لاندې نیول شوي. څرنګه چې د ټولو بانکي عملیاتو توضیح او د مالي بانک د فعالیت د راپور برابرولو طرز او د معلوماتي ټکنالوژۍ لاسته راوړنې د بدلون په حال کې دي، نو دا ناممکنه ده چې موږ د ټولو مسائلو ټول اړخونه پدې کتاب کې را ونغاړو.

په درناوی

ماری یوسفزی حمیدي

د کتاب ټوليزه موخه:

د سمو فعاليتونو د تنظيم په برخه کې د معلوماتو زده کول دي، چې
د گټې په موخه سرته رسېږي.

د بانکونو تعريف او د هغو موخې

ټوليزه موخه:

د بانکونو د دندو او موخو پيژندنه.

د زده کړې موخې: د دې فصل په پای کې له محصلينو نه هيله کيږي چې لاندې موضوعات توضيح کړای شي:

- لومړنۍ جوړ شوی بانک او دندې يې.
- د ماهيت له مخې د بانکونو ډولونه
- د بانکونو مهمې دندې
- د معلوماتي ټکنالوژۍ له منځته راتگ سره د نوي بانکي سيستم معرفي کيدل

۱- د بانکونو تعريف او موخې

هغه لومړنۍ بانک چې د لومړي ځل لپاره يې په کار پيل وکړ، په اولسمه او اتلسمه ميلادي پيړۍ کې په انگلستان کې منځته راغی او وروسته په گړندۍ توگه دنړۍ ټولو برخو ته پراخ شو. په لومړي سر کې د غو بانکونو د پيسو د تبادلي دنده پر غاړه درلوده او له هغه وروسته يې په تدريجي توگه د پولي حواله جاتو په ورکولو او د ربعي په مقابل کې په قرض ورکولو باندې هم لاس پورې کړ.

د شلمې پيړۍ له پيل څخه په پر مختلليو هيوادونو کې د بانکي نظام اړتيا په جدي توگه مطرح شوه. له بانکي نظام څخه مقصد هغه حالت دی، چې د يوه هيواد بانکي

سازمان د یو لړ معینو مقرراتو او قوانینو تابع وي. د یو هیواد اقتصادي پرمختګ او پراختیا پرته له یو معین بانکي نظام څخه ناشوني دي.

په لنډه توګه نن ورځ بانکي فعالیتونه خورا زیات شويدي او هیوادونه د بانکي نظام په چوکاټ کې کولای شي د یادو شویو فعالیتونو بیلایل ډولونه تنظیم کړي. د افغانستان د پیسو او بانکدارۍ قانون بانک، په لاندې ډول تعریفوي: بانک له هغې موسسې څخه عبارت دی، چې اصولاً د اشخاصو نغدې واجب الادا او ودایع (امانت) تر لاسه کوي او د عامه قرضونو د ورکړې او سرمایه گذارۍ په موخه یې کاروي.

د نړۍ په سطحه لومړنی بانک په ۱۶۹۴ زکال کې د انګلستان په هیواد کې تاسیس شو او لدې وروسته لاندې بانکونه د نړۍ په بیلایلو ځایونو کې جوړ شول:

Bank of England - ۱۶۹۴ - ۱

French Bank - ۱۸۰۰ - ۲

USA FR - ۱۹۱۳ - ۳

India Bank - ۱۹۳۵ - ۴

۱۳۱۲- Afghan National Bank ۱۹۲۹ - ۵

Pakistan Bank - ۱۹۴۸ - ۶

په افغانستان کې تر ۱۳۱۲ لمريز کاله پورې کومې ځانګړې بانکي موسسې شتون نه درلود، پولي او اسعاري فعالیتونه یوازې د انفرادي سوداګرو په واسطه تر سره کیدل، خو په ۱۳۱۲ ل کال کې د پولي ستونزو د حل په موخه د وخت د اقتصاد وزیر عبدالمجید خان زابلي د هلو ځلو په پایله کې ملي بانک د سهامی شرکت په توګه منځته راغی او په ۱۳۱۴ ل کال کې یې د بانکوتونو د نشر وړتیا هم ترلاسه کړه. په ۱۳۱۸ لمريز کال کې د افغانستان بانک یعنې د افغانستان مرکزي بانک تاسیس شو او له هغې نیتې څخه راوروسته د نورو بانکونو انتشار د مرکزي بانک دنده وګڼل شوه.

د ملي بانک او د افغانسان بانک له تاسیس څخه وروسته لاندې بانکونه د بیلایلو اهدافو د تعقیب په موخه منځته راغلل:

۱۳۲۶ ----- د تعمیراتو او ګروۍ بانک

۱۳۳۳ ----- د کرنیزې پراختیا بانک او پښتني بانک

۱۳۴۴ ----- د صنعتي پراختیا بانک

۱۳۵۵ ----- د صادراتو د پراختیا بانک

دغه بانکونه په دولتي او يا مختلط شکل جوړ او د اويایمې هـ ش لسيزې له پيل څخه يې د وخت د اقتصادي لزوماتو په چوکاټ کې د هيواد په داخل او خارج کې خپلې څانگې پرانستې او په منظمه توگه يې د اساسنامي په محدوده کې فعاليت درلود. په اويایمه لسيزه کې د سياسي تحولاتو له کبله د افغانستان اقتصاد له رکود سره مخ شو او لدې تحولاتو وروسته په ۱۳۸۱ لمريز کال کې افغانستان د نوي اساسي قانون څښتن شو او د دې قانون په رڼا کې ټولو اقتصادي فعاليتونو، په ځانگړې توگه د بانکدارۍ سکتور پراختيا و مونده او بانکداري د بازار په اقتصادي نظام کې خپل اهميت تر لاسه کړ او د هيواد د بانکدارۍ د قانون په رڼا کې ورو ورو د داخلي او خارجي پانگوالو په واسطه خصوصي بانکونه تاسيس او په کار يې پيل وکړ او يو زيات شمېر دولتي بانکونه لغوه شول. يو شمير خصوصي بانکونه چې په افغانستان کې له ۱۳۸۱ نه وروسته تاسيس شويدي او خپلې غاينده گۍ يې پرانستې دي، په لاندې ډول دي:

- ۱- کابل بانک
- ۲- عزيزي بانک
- ۳- د افغانستان پراختيايي بانک
- ۴- آرين بانک
- ۵- د افغانستان بين المللي بانک
- ۶- میکرو فينانس بانک
- ۷- نشنل بانک
- ۸- برک بانک
- ۹- الفلاح بانک
- ۱۰- حبيب بانک
- ۱۱- ستندرد چارتر بانک
- ۱۲- غضنفر بانک
- ۱۳- ميوند بانک
- ۱۴- باختر بانک او داسې نور. . .

د هيواد د بانکدارۍ قانون مطابق ټول بانکونه خپل کاري راپور او بيلانس په مياشتني ډول ترتيبوي او بلاخره يې د کال په پای کې د افغانستان بانک د نظارت او څارنې اړوندې

ځانگې ته سپاري، ځکه چې د هغوی له لوري په مستقیم ډول کنټرولېږي، او د اړوندو فعالیتونو پایلې یې تر څارنې لاندې نیول کېږي.

۲- د بانکونو ډولونه او دندې , Types and duties of Banks

A- د بانکونو ډولونه: د اړوندو دندو له مخې د هغوی ماهیت په لاندې ډول دی:

۱- مرکزي بانک Central Bank

۲- تجارتي بانک Commercial Bank

۳- صرافي بانک Exchange Bank

۴- صنعتي بانک Industrial Bank

۵- کرنیز بانک Agricultural Bank

۶- رهنی یا گروي بانک Mortgage Bank

B- د بانکونو دندې

د مرکزي بانک دندې Duties of Central Bank: په عمومي توګه په نړۍ کې داسې هیواد نشته، چې مرکزي بانک ونلري. د مرکزي بانک د جوړیدو اړتیا د لومړني نړیوال جنگ په جریان کې را منځته شوه. د پیسو د ذخیروي اړتیا او اقتصادي اعتبار د کنټرول په موخه باید هر هیواد یو مرکزي بانک ولري، چې د لاندې صلاحیتونو او دندو لرونکی وي:

a. د پیسو د چاپ او وېش صلاحیت لړل **Monopoly of note Issue**: د مرکزي بانک له مهمو دندو څخه یوه هم د پیسو چاپ او توزیع ده.

b. د دولت د عوایدو را ټولول یا **Banker to the state**: د مالیاتو، ګمرکي محصولاتو او داسې نورو په څېر د د ولتي عوایدو را ټولول، د مرکزي بانک بله مهمه دنده ګڼل کېږي. البته دغه عواید بیا په خپل نوبت سره د دولت د مصارفو په توګه په مصرف رسیږي.

c. د بانکونو ایجادوونکی **Banker Bank**: مرکزي بانک له خپل صلاحیت څخه په استفادې سره د نافذه قوانینو مطابق، نورو بانکونو ته دتاسیس اجازه او جواز ورکوي او د بانکي قوانینو او مقرراتو په اساس له هغوی سره همکاري کوي او د فعالیتونو نظارت او څارنه کوي.

d. د پورد ورکولو وروستی مرجع یا **Lender of the last resort**: د مرکزي بانک بله مهمه دنده د وروستۍ مرجع په توګه د قرض ورکولو سرچینه ده. چې دوو مراجعو ته قرضونه ورکوي:

۱- وزارتونه

۲- تجارتي بانکونه

د مرکزي بانک له لوري وزارتونو ته هغه وخت قرض ورکول کېږي چې نړيوال بانک ځيني وزارتونو ته، د مثال په توګه د پوهنې وزارت ته د څو بابه مکاتبو د اعمار لپاره په دريو قسطونو کې د پيسو ورکولو داسې ژمنه وکړي، چې دوه قسطونه يې په لومړنۍ مرحله کې د پوهنې وزارت ته ورکول کېږي او د دريم قسط وخت يې اوږدېږي. په دې صورت کې د پوهنې وزارت ياد شوی مبلغ له مرکزي بانک څخه په قرضي توګه اخلي او د نړيوال بانک له لوري د قسط د پيسو له تر لاسه کولو وروسته يې بيرته مرکزي بانک ته ورګرځوي، خو بايد وويل شي چې مرکزي بانک د دغه ډول قرضونو سود نه اخلي. د مرکزي بانک له لوري تجارتي بانکونه ته هغه وخت قرضه ورکول کېږي چې د هيواد سياسي او اقتصادي وضعیت بحراني حالت ته سوق شي. مرکزي بانک د ورته قرضونو په بدل کې له ۳٪ څخه تر ۴٪ مفاد تر لاسه کوي.

a. په بازار کې د پيسو سرپرستي او د قرضې کنټرول **Guardian of money market and control** د دغې دندې له تطبيق او تر سره کيدلو سره مرکزي بانک په هيواد کې له تورم او پولي انفلاسيون څخه مخنيوی کوي، چې د ټکس يا مالياتو د اضافه کولو زياتې ګټې ورکولو، د خارجي اسعارو عرضه کولو او داسې نورو ستراتيژيو څخه استفاده کوي.

b. د حسابونو تصفيه **Clearing House**:

په مرکزي بانکونو کې د **Clearing House** په نامه يو ځانګړی مرکز شتون لري. په دغه دفتر کې د بانکونو نماينده ګان سره يو ځای کېږي او په خپل منځ کې د پيسو چکونه سره تبادله کوي چې په افغانستان کې تر اوسه پورې دغه ډول اسانتيا شتون نلري او دغه دنده د **ACSS** ، **Afghanistan Clearing settlement system** په واسطه ترسره کېږي.

۲- تجارتي بانک **Commercial Bank**: تجارتي بانکونه هغه انتفاعي موسسات دي چې د بانکدارۍ په برخه کې د مجربو اشخاصو له لوري د کار جواز د \$ ۵۰۰۰۰۰۰ (او دغه رقم وروسته تر شل ميليونه امريکايي ډالرو هم زياتيدلای شي) په مقابل کې له مرکزي بانک څخه ترلاسه کوي. ددغه ډول بانکونو موخه په هيواد کې له اقتصادي ودې، په ځانګړې توګه د ونډو لپاره د زيات مفاد له تحصيل څخه عبارت دی.

د تجارتي با نکونو مهم فعالیتونه په لاندې ډول دي:

۱. د امانت او جاري حسابونو د پرانستلو په واسطه د خلکو د جاري اماناتو او پس انداز را ټولول.
۲. اشخاصو او شرکتونو ته د قرضونو ورکړه.
۳. د اعتبار نامې یا , Letter of Credit توزیع.
۴. د مصونیت په موخه د پیسو د کارتونو توزیع کول.
۵. د صرافی د ماشینونو د کارتونو یا , A. T. M کارتونو توزیع.
۶. د ماسټرکارت او ویزه کارت توزیع کول.
۷. د چک توزیع کول.
۸. د ضمانت یا گړنتي کارت توزیع کول.
۹. اسعاري معاملات.
۱۰. د قیمتي اسنادو او گران بیه فلزاتو ساتل.
۱۱. د قیمتي یا ارزښتمنو اسنادو پیر او پلور.

۳ - د صرافی بانک یا **Exchange Bank**: یو شمیر اشخاص په ورته ډگر کې د خپل کار اجازه لیک د پیسو په بدل کې له مرکزي بانک څخه تر لاسه کوي او هدف یې د اسعارو تبادله او د ځینو حواله جاتو اجرا کول وي.

۴ - صنعتي بانک **Industries Bank**: صنعتي بانک د کار اجازه لیک د معدن او صنایعو د وزارت له لارې له مرکزي بانک څخه تر لاسه کوي، چې هدف یې د هیواد صنعت ته وده ورکول دي او دوه ډوله قرضونه ورکوي:

a. **لنډ مهاله قرضه**: هغه شمیر تولیداتي فابریکو ته قرضونه ورکوي، چې خام مواد اخلي او له تولید څخه وروسته یې د کار تمامه موادو په توگه بازار ته عرضه کوي او بازار ته له عرضه کولو وروسته، د قرضې بیرته ورکول یا بیا گرځول پیلوي. هغه اسناد چې پدې لړ کې مهم گڼل کېږي په لاندې ډول دي:

د کار جواز، عواید، د بېرته ورکولو وړتیا، د اسنادو کاپي او د فابریکي ملکیت.

b. **اوږد مهاله قرضه**: دغه قرضه هغو تجارانو ته ورکول کېږي چې غواړي تولیدي شرکت اعمار کړي او د قرضې اخیستلو لپاره د اړتیا وړ اسناد ولري. د اړتیا وړ اسناد یې د کار له جواز، ۲۰٪ نغدو پیسو، د ځمکې له قبالي، د ځمکې له نقشې، د ځمکې له قیمت، کاري پلان، د تولید له ماشین آلاتو، بیمې، د ماشین الاتو د تمدید له جواز او د شریکانو

ترمنځ له موافقت څخه عبارت دی. دغه قرضونه د کار له پیل څخه یو کال وروسته بیرته له ۱۲٪ تر ۱۳٪ گټې سره یو ځای مجرا کیږي.

۵ - کرنیز بانک **Agricultural Bank**: دغه بانکونه د کرنې د وزارت له لارې د کار اجازه لیک تر لاسه کوي او موخه یې په هېواد کې د کرنې له ودې څخه عبارت ده. دغه بانکونه هم دوه ډوله قرضونه ورکوي:

a. لنډ مهاله قرضه: دغه ډول قرضونه د اصلاح شویو تخمونو، کیمیاوي کود او داسې نورو جزوي شیانو د اخیستلو لپاره ورکول کیږي.

b. اوږد مهاله قرضه: دغه ډول قرضونه د پر مخ تللیو کرنیزو ماشین الاتو د اخیستلو لپاره ورکول کیږي. همدا شان دغه بانکونه د چرگانو او مچيو روزنې د فارمونو د تاسیس لپاره هم ورکول کیږي.

۶ - تعمیراتي بانک **Mortgage Bank**: دغه ډول بانکونه د ښار جوړونې د وزارت له لوري د کار جواز تر لاسه کوي، چې هدف یې په هېواد کې د ښارگوټو جوړول او ساختماني تاسیساتو ته وده ورکول دي. د قرض ورکولو شرایط یې د صنعتي بانکونو له شرایطو سره ورته دي. په عمومي توګه د دولتي بانکونو د ایجاد موخه د مفاد لاسته راوړل نه وي، بلکې د زیربنايي پراختیايي پروژو له تمویل څخه عبارت ده. د صنعت او کرنیزو تولیداتو د حجم لوړوالی د ملي عوایدو د زیاتوالي او د خلکو د ژوند د سطحې لوړولو لامل ګرځي.

B - د تجارتي، صنعتي او بانکي شرکتونو مقایسه: د تجارتي محاسبې د تدریس فن په لومړنیو سمسټرونو کې توضیح شو، چې د تجارتي موسساتو دندې، له مختلفو ځایونو څخه د اسعارو له رانیولو او له کوم تغیر پرته د مفاد د لاسته راوړلو په موخه په لوړ قیمت د هغو له پلورنې څخه عبارت ده. د دغې دندې د ترسره کولو لپاره انفرادي اشخاص، محدود المسؤلیت شرکتونه، تضامیني شرکتونه، سهامی شرکتونه او دولتي تصدۍ فعالیت کوي.

د انفرادي شرکتونو سرمایه په یوه شخص او د محدود المسؤلیت او تضمیني شرکتونو سرمایه په څو معینو اشخاصو پورې اړه لري، خو د سهامی شرکتونو سرمایه یا پانګه په زیات شمیر ونډه والو پورې اړه لري. په یوه دولتي شرکت کې سرمایه ملي بڼه لري او په دولت پورې تړاو لري. سهامی او دولتي شرکتونه د دریو ارګانونو له لوري اداره کیږي:

الف - مدیره هیئت چې د شرکت عمومي پالیسي طرحه کوي.

ب - د عامل هیئت چې د مدیره هیئت طرحه شوې پالیسي تطبیقوي.

ج - د نظارت هیئت چې د عامل هیئت د اجراءاتو څارنه او نظارت کوي.

پدې برسېره په تجارتي شرکتونو کې امتعه خورا اهمیت لري، ځکه د شرکت تجارتي فعالیت یوازې د امتعې په پیر او پلور باندې متمرکز وي. په صنعتي شرکتونو کې هم حقوقي انفرادي، محدود المسؤلیت تضامیني، سهامی او دولتي ډول لیدل کیدلای شي. د صنعتي شرکتونو د کنترول لپاره پورتنیو یاد شویو درې گونو ارگانونو ته اړتیا ده. خو د فعالیت طرز او بڼه یې بل ډول ده، یعنې په صنایعو کې امتعه د خامو موادو، معاونه موادو، محرکه موادو په نامه یادېږي. چې له تغیر شکل نه وروسته د کیفیت او کمیت حتا د ماهیت له نظره په نیم کاره او کار تمام ډول عرضه کیږي او خرڅیږي.

نو پدې اساس د محاسبې د عمومياتو له مخې دواړه شرکتونه یو له بل سره چندان توپیر نلري، بلکې په جزیاتو کې یو تر بله معمولي توپیر لري او دواړه یعنې صنعتي او تجارتي شرکتونه د حقوقي شخصیت له نظره انتفاعي شرکتونه دي، خو د اقتصادي فعالیت له مخې یو تر بله متفاوت دي او د هر شرکت مهمه موضوع د ځانگړیو متشکله فکتورونو له مخې یو له بل څخه تفکیک کیږي.

پورتنیو مطالبو ته په پام سره بانکي شرکتونه د خپل فعالیت په پروسه کې نه له امتعې څخه او نه له خامو موادو یا نیم کاره او کار تمامو تولیداتو څخه بحث کوي، بلکې د مختلفو حسابونو له پرانستې څخه بحث کوي، د قرضونو له ورکولو او نورو بانکي فعالیتونو څخه یادونه کوي. نو پدې اساس د جزیاتو او خصوصیاتو له نظره د صنعتي، بانکي او تجارتي شرکتونو فعالیتونه یو له بل سره توپیر لري.

له بل لوري، څنگه چې بانکونه د خپلې دارایی یوه ستره برخه په نغدې توگه په خپل واک کې لري او یا یې په موقتو توگه په نورو شرکتونو کې سرمایه گذاري کوي. ترڅو له هغې څخه گټه تر لاسه کړي، پداسې حال کې چې د تجارتي موسساتو امتعه او په صنعتي موسساتو کې د خامو موادو زیرمې د هغوی د دارایی عمده برخه تشکیلوي. سربیره پردې د بانکونو د بیلاس په ستونونو کې د سرمایه غیر، دیونونو او داسې نورو اقلامو یادونه کیږي او شخصي سرمایې پکې لږ اهمیت لري. په داسې حال کې چې د تجارتي شرکت په بیلاس کې شخصي سرمایه او سرمایه غیر خورا اهمیت لري.

۴-د انټرنیټي بانکدارۍ اسانتیاوې Scope of Electronic Banking:

انټرنیټي بانکداري څه شی ده؟

انټرنیټي بانکدارۍ ته Online Banking یا مستقیمه بانکداري هم ویل کیږي. انټرنیټي بانکداري د کمپیوټري ټکنالوژي یوه نوې لاسته راوړنه ده. خلک فکر کوي چې انټرنیټي بانکداري د ۲۴ ساعته بانکي خدمتونو له جريان څخه عبارت ده. که څه هم بانکونه د صرافۍ د آتومات ماشینونو یا A.T.M, Atumtinc, Teller Machine په واسطه شپه او ورځ پیسې د مشتریانو په واک کې ورکوي خو انټرنیټي بانکداري تر دغه هم له زیاتو اسانتیاوو څخه برخمنه ده. ځکه د ورته بانکدارۍ په ترڅ کې مشتریان کولای شي د انټرنیټي بانکدارۍ له لارې بیلایلي بانکي دندې له خپل کور څخه او یا د مسافرت په وخت کې د کار ځای ته له تگ یا ورتلو څخه پرته ترسره کړای شي. انټرنیټي بانکداري د دې ځواک لري، ترڅو په اتومات ډول له خلکو څخه پیسې تر لاسه کړي او نورو خلکو ته یې د قرضونو په توګه ورکړي. په لنډه توګه ویلای شو چې انټرنیټي بانکداري، مشتریانو ته د بانکي خدماتو یو نوی وړاندې شوی سیستم دی، چې د انټرنیټ په مټ تر سره کیږي.

د انټرنیټي بانکدارۍ آسانتیاوې:

دغه ډول بانکداري د مشتریانو په واک کې وي او بانکي فعالیتونه د هغوی په لاس تر سره کیږي. بانکي کارونه اصلاً د کاغذ پر مخ تر سره کیږي چې د کار دغه میتود له نړیوال مخکښ اقتصاد سره اړخ لګوي. اوسمهال د انټرنیټ د پراخې ټکنالوژۍ له منځته راتګ سره بانکي او تجارتي کاروبار هم په برقي یا انټرنیټي توګه تر سره کیږي، چې کولای شو د برقي تجارت له لارې د صادراتو او وارداتو له بهیر څخه برسي وکړو، د خپلې خوښې وړ اجناس انتخاب او په برقي توګه یې د موبایل او داسې نورو وسایلو له لارې خپله بانکداري کنټرول کړو.

که د بانکدارۍ سکتور تر ۲۱ مې پېړۍ پورې پاتې شي، په هغه وخت کې ممکن د کار ټول سیستم بدل شي او بانکداران مجبور شي تر څو له انټرنیټي ټکنالوژۍ څخه په استفادې سره خپلو مشتریانو ته لا غوره او چټک بانکي خدمتونه وړاندې کړي. د بانکونو مشتریان په ګړندۍ توګه د کمپیوټر له پوهې سره آشنا کیږي او کولای شي

د برقي وسايلو له اساسي خدماتو څخه په ښه توگه استفاده وکړي. اوس مهال د بانکونو د مشتريانو غوښتنو هم بدلون موندلی دی، هغوی په هر ځای او هر وخت کې ۲۴ ساعته بانکي خدمتونو ته اړتیا لري. بانکونه هم هڅه کوي تر څو د شونتیا تر بریده د خپلو مشتريانو هیلې او غوښتنې پوره کړي، ځکه هغوی پوهیږي چې که چیرته وغواړي له خپلو رقیبانو څخه د سیالۍ یا رقابت لوبه وگټي، پکار ده چې هر ډول بانکي او انټرنیټي خدمتونه د خپلو مشتريانو په واک کې ورکړي.

بانکونو اوس د د انټرنیټ يا EFT له لارې د پیسو د انتقال، د تیلیفوني بانکدارۍ له لارې د پیسو د پرداخت، له انټرنیټي لارې د چکونو د کنټرول په څېر بانکي خدمتونه د مشتريانو په واک کې ورکړي. انټرنیټي بانکدارۍ په مټري او پرمختللو هیوادونو کې لا هم د ودې په حال کې ده.

د انټرنیټي بانکدارۍ گټې:

:Advantages of Electronic Banking

انټرنیټي بانکداري له کور څخه د بانکدارۍ، مستقیمې بانکدارۍ او په داسې نورو نومونو یادېږي. انټرنیټي بانکداري له یوه ځانگړي سافټ ویبر څخه د استفادې په صورت کې تحقق مومي. انټرنیټي بانکداري په ۱۹۹۰- ز کال کې د WEB يا نړیوال جال له معرفي کیدلو سره منځته راغله. د انټرنیټي بانکدارۍ مهمې گټې په دریو برخو باندې ویشلای شو:

۱- د مشتريانو لپاره گټې Benefit to Customers

۲- د بانکدارۍ په برخه کې گټې Benefit to Banking Industry

۳- ټولنې ته گټې Benefit to Society

الف- د مشتريانو لپاره گټه Benefit to Customers: بانکي خدمتونو ته د مشتريانو اړتیاوو او غوښتنو، په تیره لسيزه کې په گړندۍ توگه بدلون و موند. په اوس وخت کې بانکونه خپلو مشتريانو ته لاندې خدمتونه د هغوی په کورونو او استوگنځایونو کې وړاندې کوي:

۱- د هغوی په بانکي حساب کې له پولي وجوه څخه د خلکو خبرتیا يا Account Balances: چې په ترڅ کې یې مشتري د اوونۍ په ۷- ورځو کې کولای شي په ۲۴- ساعته توگه په خپل حساب کې د پولي و جوه میزان و لیدلای شي.

۲- د اعتبار د کارت فورمه يا **Accounting Card Statement**: مشتري کولای شي هر وخت چې وغواړي بانک ته د اعتبار د کارت فورمه را وړای شي.

۳- د بېلونو تادیه يا **Bill Payment**: مشتري کولای شي د پیسو د یوه ناخیزه مصرف په بدل کې خپل مصرفي بېلونه د انټرنیټ له لارې تحویل کړي.

۴- له یوه حساب څخه بل حساب ته د پیسو لېږد يا **Transfer of Money to A/C**: مشتری کولای شي د انټرنیټي بانکداري له سیستم څخه په استفادې سره په خورا زیاته اسانۍ سره له یوه حساب څخه بل حساب ته پیسې و لېږدوي.

۵- د بانکداري د ساعتونو نوې بڼه يا **New Meaning of Bankin Hours**: پیسو اخستلو او مصرفي بېلونو د تحویل لپاره مشتریان دا اړتیا نه احساسوي چې د معین مهال ویش د تعقیب مکلفیت احساس کړي، بلکې په خپله خوښه هر وخت خپلې بانکي دندې تر سره کولای شي.

۶- د سفر په وخت کې مالي تنظیمات يا **Handling finance while traveling**: انټرنیټي بانکداري د خپلو بانکي مشتریانو لپاره یوه بله اسانتیا هم وړاندې کوي او هغه دا چې هغوی د سفر پر وخت کې هم کولای شي خپل حسابونه چک کړي او د خپلو مصرفي بېلونو لپاره د پرداخت چارې تر سره کړي.

۷- په کور کې بانکي خدمتونه يا **Home Banking Service**: د مشتریانو له حد څخه د زیاتې ګڼه ګونې د مخنیوي له کبله بانکونه مجبور شويدي تر څو یو بل بانکي میتود پکار واچوي او د مشریانو لپاره یوه برقي او انټرنیټي دروازه پرانیزي. تر څو مشتریان وکړای شي په مستقیمه توګه خپلې پیسې بانکي حسابونو ته انتقال یا اضافه کړي او بانک ته د تللو هیڅ ډول اړتیا احساس نکړي.

ب- د بانکدارۍ په برخه کې ګټې **Advantages to Banking Industry**: انټرنیټي بانکداري د بانکدارۍ په برخه کې زیاتې ګټې ډالۍ کېږدي چې مهمې هغه یې په لاندې ډول خلاصه کېږي:

۱- د کارکونکو په معاشاتو کې کموالی: انټرنیټي بانکداري د بانکدارۍ له صنعت سره مرسته کړیده ترڅو د خپلو کارکونکو معاشات او مصارف لږکړي او خپل پولي مصارف تر کنټرول لاندې راولي.

۲- د ثقلیه فزیکي خدماتو له منځه وړل: د انټرنیټي بانکدارۍ له معرفي کیدلو سره د

بانکداری په صنعت کې د چکونو د مسلسلو شمېرو لیکلو، د مالیاتي فورمو ډکولو، د چک کتابچو د استولو او د داسې نورو فزیکي کارونو د ترسره کولو په برخه کې خنډونه رامنځته کوي.

۳- د بازار موندنې پراختیا: د انټرنیټي بانکداري سیستم د بانکداری له صنعت سره مرسته کړېده ترڅو زیات شمېر مشتریان که څه هم په ملي یا نړیواله سطحه وي، خپل ځان ته جلب کړي. پدې اساس دا کار د بازار موندنې له پرمختګ او پراختیا سره د مرستندوی عمل په دود پیژندلای شو.

۴- له کاغذ څخه د بې موده استفادې مخنیوی: انټرنیټي بانکداری په تدریج سره له کاغذ څخه د استفادې کولو ځای ونیو، چې په پایله کې د بانکونو د یو لړ بې ځایه او بې موده مصارفو د مخنیوي لامل هم شوه.

۵- د ګړندیو خدماتو وړاندې کول: انټرنیټي بانکداری د خپلواک کارکوونکو او مشتریانو د وخت او پیسو له لکولو څخه هم مخنیوی کوي.

۶- د مشتریانو د شمیر زیاتوالی: انټرنیټي بانکداري د لږ مصرف په بدل کې د بانکونو مشتریان زیات کړي دي. په اوس حال کې بانکونه د پیسو له لګښت څخه پرته، خپلې نمایندګۍ د هیواد په مختلفو سیمو کې پرانستلای شي او له انټرنیټي ټکنالوژي څخه په استفادې سره د بانکداری خدمات په لېرې پرتوسیمو کې په اسانۍ سره خپلو مشتریانو ته وړاندې کولای شي.

ج- ټولنیزې ګټې **Benefits to Society**: انټرنیټي بانکداري له مشتریانو سره مرسته کوي ترڅو د خپلې پولې وجوه میزان په خپلو جاري حسابونو یا د پس انداز په حسابونو کې وځیړي. مشتریان د انټرنیټي بانکداری له سیستم څخه په استفادې سره کولای شي له خپل کور یا استوګنځای څخه له یوه بانکي حساب څخه بل بانکي حساب ته پیسې ولېږدوي، خپلو حسابونو ته یو له بل سره تطابق ورکړي او خپلې مصرفي پیسې تادیه کړي، چې پدې کار سره له یوه لوري بانک ته د هغوی د تګ له مصارفو څخه مخنیوی کيږي او له بل لوري د هوا د ککړتیا مخنیوی هم کيږي.

د تلګراف له لارې د پیسو انتقال یا **Telegraphic Transfer of Money**:

زیاتې لارې چارې شتون لري، چې په مرسته یې له یوه ځای څخه بل ځای ته پیسې لیږدولای شو. د تلګراف له لارې د پیسو لیږد هم یو له هغو میتودونو څخه دی، چې کولای

شو له يوه ځای څخه بل ځای ته پیسې انتقال کړو چې دا هم د بانکونو له لوري کارول کیږي. کله چې یو شخص وغواړي د بانکي ښایسته کچو له لارې له یوه ځای څخه بل ځای ته پیسې انتقال کړي، باید د تحویل وړ پیسې د اخستونکي مشخصات، د حساب نمبر او د هغه ځای پته چې پیسې وراستوي، د بانک مسؤلینو ته وسپاري. وروسته لدې چې بانک د انتقال وړ پیسې او خپل کمیشن له مشتري څخه واخلي، خپلې اړیکې د مخصوصو کوډونو له لارې هغه بانک ته استوي، چېرته چې پیسې استول کیږي.

د معلوماتو له مواصلت سره نوموړی بانک استول شوې پیسې بې له ځنډه د مشتري په حساب کې زیاتولای شي. ځیني وختونه بانکونه د تلیفون له لارې هم له خپلو ښایسته کچو سره اړیکه نیولای شي.

۲- د انټرنیټ له لارې د پیسو انتقال یا **Electronic Transfer of Money**: د معلوماتي ټکنالوژۍ او کمپیوټر له منځته راتګ سره د ژوند په ټولو اړخونو کې بدلونونه را منځته شويدي. له کمپیوټر څخه استفاده د یوې اساسي اړتیا په توګه پېژندل کیږي. کمپیوټر د تجارانو تجارت او معاصرې بانکدارۍ د سیستم لپاره یوه با اهمیت برخه تشکیلوي. د نړۍ په زیاتره برخو کې انټرنیټي تجارت او بانکداري معرفي او پکار اچول شويده. انټرنیټي او کمپیوټري اسانتیاوې خپلو مشتریانو ته د خدماتو وړاندې کول نور هم ګړندي کړيدي. په اوس وخت کې دغه چلند او طریقه د افغانستان په بانکونو کې نه کارول کیږي، خو کابل بانک یوازنی تجارتي بانک دی چې SWIFT یا انټرنیټي بانکداري یې د موبایل او داسې نورو معاصرو سیستمونو له لارې د بانکدارۍ په سیستم کې داخله کړیده او پدې توګه یې افغانستان له انټرنیټي بانکدارۍ سره وصل کړی دی.

۳- کور بانک سیستم (C-B-S) **Core Banking System**: C-B-S، یا هستوي بانکي سیستم د کمپیوټري سافټ ویر له هغه سیستم څخه عبارت دی، چې ټول بانکي حسابونه او بانکي معاملات په جامع توګه تنظیموي، او د بانک د مفاد او ضرر د حساب او بیلانس شپټ راپور د هغوی د ختم په ورځ چمتو کوي.

د معلوماتي ټکنالوژۍ په دغه نوي سیستم یا (C. B. S) کې ټول حسابي جریان لکه د معاملاتو درج (Recording)، د معاملاتو تنظیم (Classifying)، د قرضې د ربعي محاسبه او د خلکو امانات او داسې نور د (C. B. S) سافټ ویر په واسطه تر سره کیږي او ډیټابیس له یوه ستر لیجر څخه په استفادې سره په ډیجیټلي توګه ټول معلومات ثبت او ذخیره کوي. همدا شان د ارتباطي او معلوماتي ټکنالوژۍ پرمختګ او پراختیا (I. C. T) Information

Communication Technology په بانکي عملياتو کې مثبت تحولات منځته راوړي او له (C. B. S) سافټ ويير څخه په استفادې سره ټول بانکي عمليات گړندي او کم مصرفه شويدي. دغه سيستم د بانک ټولې څانگې د انټرنېټ په واسطه يو له بل سره وصلوي چې په پايله کې يې يو بشپړ بين البانکي سيستم منځته راځي.

د دې سيستم گټې او تاوانونه په لاندې ډول خلاصه کولای شو:

۱. د ورځې په پای کې د بانک د بيلانس شپټ له ترتيب کيدلو سره د مفاد او ضرر د حساب د راپور درج او تنظيم کيدل.
۲. د حسابي جريان چټکتيا او د مصرف کموالی.
۳. مشريانو ته د (A. T. M) (Automatic Teller Machine) خدمت په وړاندې کولو سره د هغوی د رضایت او قناعت تر لاسه کول.
۴. د ونډو په بازار کې په اسانه توگه د بين البانکي او تجارتي پيسو انتقال.
۵. د تليفون او انټرنېټ له لارې بانکداري.
۶. د نويو خدماتو له لارې بانکداري چې د وخت په تيريدلو سره ورته سترگې په لاره يو. د يوه بشپړ تعريف په توگه الکترونيکي بانکداري يا C. B. S له يو ډول سيستم څخه عبارت ده، چې ټول بانکي خدمات، محصولات، د رهبري عمليات او مدیریت د گډو معلوماتي منابعو په مټ د يوه سټنډرډ سيستم په چوکاټ کې وړاندې کوي.

د بانکدارۍ مهم اصول او اساسات (Banking General Principles of)

بانکونه د خلکو په پيسو او سرمايه باندې کاروبار کوي، نو ځکه د بانک برياليتوب د هغه د مدیریت له ځواک او اغيزمنتوب سره تړلی دی. برياليتوب ته د رسيدلو په موخه د بانکونو مسؤلين بايد د خپلو ورځنيو فعاليتونو په جريان کې لاندې اصول او اساسات مراعات کړي:

- a- د مشريانود ستونزو د حل وړتيا-Principle of Liquidity
- b- د اغيزمنتوب اصول ----Principle of efficiency Efficiency
- c- اقتصادي اصول -----Principle of EconomyEconomy
- d- د اشتهار او تبليغ اصول ----Principle of Publicity

a- د مشتریانو د ستونزو د حل وړتیا (Principle of Liquidity): د مشتریانو د ستونزو

د حل وړتیا د بانکدارۍ د بریالیتوب روح او ساه گڼل کېږي. د پیسو یو مشخص مبلغ باید د بانک په ذخیروي منابعو کې موجود وي، تر څو د اړتیا په صورت کې مشتریانو ته ورکړل شي. د یوه بانک د موفقیت راز د مشتریانو د ستونزو د حل لپاره د یوه مبلغ په ساتلو او په ورته وخت کې د یوه مناسب مفاد په ترلاسه کولو کې نغښتی دی. بانکداران د خپلې تجربې له مخې پوهیږي چې د اماناتو د پولي وجوه له مجموعي مبلغ څخه ځینې مشتریان له بانک څخه یو ناڅیزه مبلغ وراخلي.

د بانکونو مهم او اصلي هدف دا دی چې یو کافي مقدار پیسې د خپلې پولي وجوه له مبلغ څخه د مشتریانو د اړتیاوو د پوره کولو لپاره وساتي او پاتې هغه یې نورو خلکو ته د قرض په ډول ورکړي، تر څو زیات مفاد تر لاسه کړي. له همدې کبله پکار ده چې بانکداران په خورا محتاطانه توګه خپلې پیسې پکار واچوي، تر څو له کوم ګواښ او خطر څخه پرته زیات مفاد د ځان په برخه کړي. یو ماهر بانک باید د مشتریانو د ستونزو لپاره د پیسو ساتلو میزان او د هغو پیسو میزان په متوازنه توګه وساتي، چې د مفاد د تر لاسه کولو لپاره یې پکار اچوي. دغه دوه اصول یعنې د مشتریانو د ستونزو لپاره ساتل شوې پیسې او هغه پیسې چې د مفاد د تر لاسه کولو لپاره پکار اچول شويدي، یو د بل لپاره لازم او ملزوم دي. د مشتریانو د اړتیا د پوره کولو لپاره ساتل شوې پیسې په دوو نورو اصولو باندې هم ویشل شويدي چې په لاندې ډول دي:

۱ د مصؤنیت معیار-----Canon of Safety

۲ د کفایت او تکافو معیار -----Canon of Adequacy

۱- د مصؤنیت معیار (Canon of Safety): د مصؤنیت معیار د بانکونو د سرمایه گذارۍ

په سیاست پورې اړه لري. د یوه بانک موفقیت په سودمندانو او هوښیارانه توګه د هغه له سرمایه گذارۍ سره تړاو لري. وروسته لدې چې بانک د خپلې پولي وجوه له مجموعې مبلغ څخه یو مقدار مبلغ د خپلو مشتریانو د اړتیاوو پوره کولو لپاره له ځان سره ساتي، پاتې مبلغ باید په خورا محتاطانه توګه د مصؤنیت د اصولو له مخې سرمایه گذاري کړي. بانکداران باید د بانک د پولي وجوه د پانګې اچونې په وخت کې لاندې اساسات او اصول تعقیب کړي:

الف - بانکدار باید سرمایه گذارانو ته اوږد مهاله قرضونه ورنکړي، ځکه پخپله په بانک کې هم باید یو مقدار پیسې پاتې شي تر څو د اړتیا په وخت کې د مشتریانو غوښتنې ځواب کړای شي. پدې اساس بانکونه نشي کولای هغو تاجرانو ته اوږد مهاله پیسې ورکړي چې ځمکه، ساختمان او ماشین الات ورباندې اخلي.

کله چې مشتری له بانک څخه قرضه غواړي، یو محتاط او مدبر بانکدار په لومړي سر کې له مشتری څخه پوښتنه کوي، چې د څومره وخت لپاره قرضه غواړي او وروسته گوري چې ایا مشتری د قرضې له معیاد وروسته کولای شي، بیرته بانک ته پیسې ورکړي. **ب-** بانک باید د دایمي تضمیناتو په مقابل کې مشتریانو ته قرضې ورنکړي، بلکې باید د سرورزو، د پلور وړ تضمیناتو په مقابل کې مشتری ته قرضه ورکړي.

ج- بانک باید یوه انفرادي شخص او یا مشخص صنعت ته اوږد مهاله قرضه ورنکړي، ځکه که چیرته هغوی په کومه ستونزه باندې اخته شي، بانک هم باید هغه اقتصادي خسارات تحمل کړي، چې دغه کار د بانک په ترقۍ باندې منفي تاثیر کولای شي، نو پدې اساس بانک باید مختلفو اشخاصو او صنایعو ته مناسب مبلغ د قرضې په توگه ورکړي، تر څو له ورته گواښ څخه مخنیوی وشي.

په ساده ژبه ویلای شو، چې د بانکونو سرمایه گذاري باید مناسبه او متنوع وي، ترڅو د یوه صنعتکار زیان د بانک د ضرر او خسارې لامل ونګرځي.

۲- د کفایت او تکافو معیار (Canon of Adequacy): د کفایت او تکافو معیار د خپل ځان لپاره د ساتل شویو پیسو په میزان پورې اړه لري. بانکونه پیسو ته اړتیا لري، تر څو د مشتریانو له لوري صادر شوي چکونه په خپل وخت سره اجرا کړای شي. کله چې مشتری له بانک څخه راضي وي او په بانکي امورو کې ډاډ او اطمینان تر لاسه کړي، هیڅکله هم خپلې پیسې له بانک څخه نه باسي، خو لدې سره سره بانک باید د برارود مطابق یو مقدار پیسې د بانک د پولې وجوه له مجموعي مبلغ څخه د احتیاط په توگه له ځان سره وساتي. د پیسو هغه مبلغ چې باید بانک یې په احتیاطي توگه له ځان سره ساتي، نشي کولای د مبلغ د کومې معینې سلنې له مخې وي، خو باید په هغې اندازه وي، چې وکولای شي د مشتریانو نغدې ستونزې هوارې کړای شي. ساتل شوې پیسې باید له حد څخه زیاتې او یا کمې نه وي. ځکه که چیرته دغه پیسې بیخي کمې وي د مشتریانو د چکونو په اجرا کې د بانک د ناتوانۍ لامل ګرځي چې په پایله کې د عامه

اعتماد د تلف کیدلو لامل کېدای شي او حتی د بانک د ماتې لامل هم ګرځېدلای شي. په ورته حال کې که چیرته د ساتل شویو پیسو میزان بیخي زیات وي، معنا یې دا ده چې د بانک د پولي وجوه یو زیات مبلغ د مفاد له ګټلو څخه محروم اېښودل شوی دی، چې دا کار هم د بانکدارۍ د کاروبار په وړاندې متضرر ثابتېدلای شي. د پیسو هغه مبلغ چې بانک یې له ځان سره ساتي، تر ډیره ځایه د بانک د پولي وجوه د مجموعي سلنې له مخې ټاکل کېږي. د دغو پیسو مشخص مبلغ کولای شو د لاندې عواملو له مخې تعین کړو:

الف- د مشتریانو د ژوند سطحه او کاري میتود باید وڅېړل شي. که چیرته د بانک مشتریان فعال او په تجارت یوه کسان وي، پدې معنا چې د هغوی پولي اړتیاوې زیاتې وي، نو د زیاتې ذخیرې اېښودلو ته اړتیا ده، خو که چیرته د مشتریانو د کرنې او داسې نورو په څېر د عادي کاروبارونو لرونکي وي، پدې صورت کې د هغوی پولي اړتیاوې هم کمې دي او ضرور نده چې زیاته ذخیره دهغوی د پولي اړتیاوو د رفع کولو لپاره له سود ګټلو څخه محرومه شي.

ب - په زراعتي هیوادونو کې باید د کال فصلونه په نظر کې ونیول شي. ځکه د محصولاتو د راټولولو په فصل کې د زارعینو او دهاقینو پولي اړتیاوې زیاتې وي.

ج- په پورتنیو عواملو سربېره د ټولنیزو او مذهبي فعالیتونو، په ملي او نړیواله سطحه د بانکونو د غیر عادي ودې او داسې نورو په څېر یو لړ عوامل هم د پولي سلنې د تعین په برخه کې چې باید په بانک کې وساتل شي، مهم رول لري.

د- سیاسي بې ثباتي هم د پولي وجوه په میزان او د بانکونو په مصارفو باندې تاثیر لري.

b- د کارکولو د وړتیا اصول (Principle of Efficiency): د نورو ټولو موسساتو په څېر د بانک مدیریت هم په یو سالم او اهل کار مدیریت پورې اړه لري. په تیرو وختونو کې زیاتره بانکونه د نا سالم مدیریت له کبله له ماتې او شکست سره مخ شوي او یا له منځه تللي دي.

آمر یا منیجر د بانک له مهمو اشخاصو څخه دی. ځکه هغه مسؤلیت لري تر څو له یوې خوا ستر تجارت او کاروبار د خلکو په پیسو باندې د بانک لپاره په کار واچوي او له بلې خوا مشتریان له بانک څخه راضي وساتلای شي. نو پدې اساس هغه باید همیشې خپلې دندې له موثریت سره جوخت د مشتریانو له رضایت سره یو ځای تر سره کړي. د بانک ټول کارکونکي باید د خپلو دندو په جريان کې د کارکولو د وړتیا اصول مراعات

کړي، ځکه د بانک مشتریان خورا حساس کسان دي. کله چې مشتري بانک ته مراجعه کوي، توقع لري تر څو په ډیره ښه توګه د بانک له مسؤلینو څخه پیسې تر لاسه کړي، نو پدې اساس یوازې د مشتریانو د اعتماد تر لاسه کول د بانک لپاره ضروري ندي، بلکې هغوی باید د اخلاقو او کردار له مخې هم راضي وساتل شي.

c- اقتصادي اصول (Principle of Economy): د اقتصادي امورو مدیریت د نړۍ د ټولو تجارتونو د لومړۍ او مېرمنې اړتیا په توګه تلقی کېږي. د بانک مالي مصارف باید د کاري کیفیت له نیمګړتیا پرته په ټیټه سطحه کې وساتل شي. د بانک قابل وقایه مصارف باید پر بشپړه توګه له منځه ولاړ شي، ځکه همدغه بې ځایه مصارف د بانک په منفعت باندې بد تاثیر لري او اغلباً د بانک د زیان لامل ګرځي.

d- د اشتهار او تبلیغ اصول (Principle of Publicity): هر ډول تجارت او کاروبار موفقیت تر ډیره ځایه د هغه په مشتریانو پورې اړه لري، چې د غه اصل د بانکدارۍ لپاره هم یوه مهمه او حیاتي اړتیا ګڼل کېږي. ځکه د خلکو اعتماد د تجارت لپاره د یوې سترې او مستحکمې سرمایې اساس ګڼل کېږي.

اشتهار او تبلیغات کولای شي د خلکو د تفکر طرز ته بدلون ورکړي. په ورته حال کې بانکداري باید وکولای شي تر څو له مختلفو تبلیغاتي وسایلو څخه د استفادې په ښه د خپلو مشتریانو شمیر زیات کړي. نن ورځ بانکداران هم د نورو ټولو سازمانونو او موسساتو په څېر له صوتي، تصویری او غږیزو رسنیو څخه په استفادې سره د ټولنې او خلکو په منځ کې د بانکي خدمتونه تبلیغ کوي.

د بانک په برخه کې هر ډول توطیه او تخطي کولای شي د بانک حیثیت ته شدید ضربه ورسوي او کله چې د بانک حیثیت صدمه وويني، له لوېې ستونزې سره مخ کېدلای شي، تر څو دوباره لومړني حالت ته د ستندلو وړتیا ونه لري.

۱- د اعتبار ایجاد (Creation of Credit): دغه دلیل چې اوسني معاصر او موډرن بانکونه د اعتبار د تولیدونکو مراکزو په توګه پیژندل کېږي، دا دي چې د هغوی له مهمو دندو څخه یوه هم د بانکي اعتبار منځته راوړل دي. S. بانکونه څه ډول اعتبار منځته راوړي؟

د مشتریانو د نغدو غوښتونو د پوره کولو او قرض ورکولو لپاره د بانک د پولي وجهې له مجموعې څخه د مبلغ د یوې برخې له ساتلو وروسته پاتې مبلغ مشتریانو ته د قرض

په ډول ورکول کېږي. دغه مبلغ یوه مشتري ته یوځای نه ورکول کېږي، بلکې د مشتري د اړتیا له مخې ورکول کېږي. کله چې د بانک له لوري له مشتري سره ژمنه وشي چې د اړتیا په وخت کې به پیسې ورکوي، نو مشتري په خورا اسانه توګه قانع کیدلای شي، تر څو خپلې پیسې بانک ته وسپاري.

بانک کوم اتاق یا خونه نه ده چې پیسې یا سکې پکې جمع شي او په داسې ډول پکې وساتل شي، چې د اړتیا په وخت کې ترې واخستل شي، بلکې باید پوه شو، هغه پیسې چې بانک ته سپارل کېږي، نورو کسانو ته په قرض ورکول کېږي. ځکه بانکونه کولای شي د یوه ناڅیزه مبلغ په ساتلو سره د مشتریانو د پیسو ستونزې حل کړي.

د دې لپاره چې مشتریان په یوه وخت کې د پیسو اخستلو لپاره بانک ته نه راځي، له همدې کبله بانکونه کولای شي د یادو پیسو یو ناڅیزه مبلغ په یوه قوي او مستحکم جوړښت د خلکو په منځ کې ایجاد کړي، بانکونه خلکو ته قرضې ورکوي او له هغوی څخه مفاد تر لاسه کوي چې د بانک دغه کار د بانک د اعتبار د ایجاد یا (Creation of Credit) په نامه یادېږي.

د پیسو ذخیره کیدل په دوه ډوله صورت نیسي:

- ۱- کله چې مشتري خپلې پیسې د ساتنې په موخه تجارتي بانکونو ته سپاري.
  - ۲- د بانک له لوري مشتریانو ته د قرض وړاندې کول د اسعارو د تبادلې په نرخ کې تخفیف او د سترو حواله جاتو یا Over draft د اجرا د اسانتیا برابرول.
- په ساده ژبه ویلای شو چې بانکداران په لومړي سر کې د سترو حواله جاتو د اجرا لپاره او په دوهم ځل کې د تضمینونو د اخیستلو او د چک له لارې د هغوی له پرداخت کولو سره د خلکو په منځ کې خپل بانکي اعتبار منځته راوړي چې دا کار بیا هم د نغدو پیسو پرداخت ندی، بلکې د نغدو پیسو د پرداخت لپاره ژمنه ده.
- یو صادر شوی چک د ښار له بانکونو څخه یوه ته انتقالېږي، چې د اخستونکي لپاره پکې پیسې جمع کېږي او هغه هم د چک د صادرونکي بانک د اعتبار په واسطه.
- ایا بانکونه په رښتني توګه اعتبار منځته راوړي؟

د دې پوښتنې ځواب خورا پیچلی دی، لکه څنګه چې Hartley Withers ویلي، بانک له خلکو څخه د نغدو پیسو له لاسته راوړلو او افرادو ته په قرضو سره د هغوی د چک له لارې د پیسو ورکولو په واسطه، بانکي اعتبار منځته راوړلای شي.

کله چې مشتریانو ته قرضه ورکول کېږي، نوموړې پیسې په خپله په بانک کې ساتل

کيږي، چې همدغه پیسې د بانک د پولي وجوه له زیاتوالي سره مرسته کوي .

بانک نشي کولای په یوازې سر پیسې منځته راوړي، بلکې یوازې کولای شي د هغو نغدو پیسو مبلغ چې په واک کې یې لري، مشتریانو ته د قرض ورکولو له لارې اعتبار را منځته کړي او هیڅ کله هم نشي کولای او نه غواړي چې پیسې تولید کړي.

که څه هم بانکونه په انفرادي توګه د پولي وجوه له مجموعي مبلغ څخه یو مشخص مقدار مشتریانو ته قرضه ورکوي، خو د بانکدارۍ عمومي سیستم کولای شي د خپلو قرضونو او سرمایه گذارۍ د ذخیره شویو یا Reserve مبلغ څو برابره زیات کړي.

د اعتبار د ایجاد واقعي پروسه داسې ده چې: مثلاً: یو مشتری - ۱۰۰۰ افغانۍ په بانک کې پس انداز کوي، بانک مشتري ته د پرداخت په موخه هڅه کوي تر څو هماغه پس انداز شوي پیسې سرمایه گذاري کړي.

کوم کس چې غواړي له بانک څخه قرضه تر لاسه کړي، هغه ته پیسې په نغده توګه نه ورکول کيږي، بلکې یادې شوې پیسې د ذخیرې تر عنوان لاندې په بانک کې ساتل کيږي. که چیرته بانک د نوموړو پیسو % ۲۰ له خپل ځان سره وساتي، په دوهمه مرحله کې کولای شي چې ۱۰۰۰ افغانۍ قرضه پنځه برابره یعنې ۵۰۰۰ ته زیاته کړي، چې په پایله کې د بانک لپاره اعتبار منځته راځي.

په یاد ولرئ چې قرض اخستونکي ته نغدې پیسې نه ورکول کيږي، بلکې د هغه لپاره یو بانکي حساب پرانیستل کيږي او د قرضې مبلغ د هغه په بانکي حساب کې حواله کيږي.

د اعتبار د ایجاد محدودیت (Limitation of Credit Creation):

پورتنیو توضیحاتو ته په پام سره باید ووايو چې بانکونه د ځمکې له کرلو پرته له هغې څخه حاصل اخلي. ځکه بانکونه خپلو مشتریانو ته د قرضې د وړاندې کولو او د تضمیني اجناسو د خریدارۍ له لارې د نغدو پیسو له ورکړې پرته مفاد تر لاسه کوي.

بانکونه نشي کولای په نامحدوده توګه خپل اعتبار زیات کړي. ځکه چې د باورونو له زیاتوالي سره په تړاو، بانکونه یو لړ محدودیتونه لري نو د تجارتي بانکونو د اعتبار زیاتوالی په لاندې ډول مطالعه کيږي:

۱- د مشتریانود اړتیاوود رفع کولو په موخه د ساتل شویو پیسو میزان (Reserve Ratio of Cash):

مشتریانو د پولي اړتیاوو د رفع کولو په موخه په تجارتي بانکونو کې د ساتل شویو پیسو

تناسب چې د مرکزي بانک له لوري ټاکل کېږي، د بانکونو د اعتبار ایجاد محدودوي. تجارتي بانکونه باید اجازه ورنکړي، تر څو د هغوی د پس انداز پولې وجوه تر هغه مبلغ ښکته تعین شي چې د مرکزي بانک له لوري تعین شوي دي. که چیرته تر همدغه حد ښکته شي، تجارتي بانکونه اجازه نلري چې خلکو ته قرضې ورکړي.

۲- په بانک کې د نغدو پیسو شتون (Availability of Cash): د اعتبار د ایجاد بهیر د بانکونو د پولې وجوه له مجموعې سره هم تړاو لري. تر ټولو لوړ بانکي اعتبار د بانکونو د پولې وجوه د ستر رقم له مخې منځته راتلای شي.

۳- د پیاوړي او معتبر تضمین شتون Collateral Security Available: مشتریانو ته د قرض ورکولو په مقابل کې د معتبر تضمین شتون د بانکي اعتبار د ایجاد د بهیر تر ټولو مهم محدودونکی عامل ګڼل کېږي. بانکونه د معتبرو ضمانتي اسنادو په مقابل کې مشتریانو ته قرضې ورکوي، نو پدې اساس که چیرته له مشتري سره معتبر او مؤثق سند شتون ونلري، نو پدې صورت کې د بانکي اعتبار ایجاد ناشونی دی. پدې اساس ویلای شو چې تجارتي بانکونه په خپل سر د پیسو تولیدونکي ندي، بلکې د نورو خلکو قیمتي شیان پر پیسو باندې بدلوي.

۴- د مشتریانو د بانکدارۍ عادات او میتود (Banking Habit Of People): د مشتریانو د بانکي کار میتود او عادات هم د بانکي اعتبار پر ایجاد باندې تاثیر لري. که چیرته مشتري له چک څخه د استفاده کولو عادت ونلري، هغه ته قرض ورکول د بانکي اعتبار د ایجاد لپاره د بانک د پولې وجوه د میزان د ښکته کولو لامل ګرځي.

۵- د نغدو پیسو کسر Leakage of Cash: په بانک کې د نغدو پیسو کمښت هم د بانکي باور پر ایجاد باندې تاثیر اچوي. ممکن ځینې اشخاص چې چک ورکول کېږي، خپلې پیسې په خپل بانکي حساب کې اضافه نه کړي، بلکې په خپلو ورځنیو مصارفو کې یې په مصرف ورسوي، نو پدې اساس هر مقدار پیسې چې مشتري یې په نغده توګه له بانک څخه اخلي، په همغې اندازه د بانکي اعتبار د ایجاد بهیر محدودوي.

۶- د نورو بانکونو کاري چلند یا ډول (Behavior of other Banks): د نورو بانکونو کاري چلند او کړه وړه هم د یو بانک د بانکي اعتبار د ایجاد پروسه ټکنۍ کولای شي. پدې معنا چې که چیرته ځینې بانکونه د مرکزي بانک د تعین شوي مبلغ له مخې مشتریانو ته قرضې ورنکړي، نو پدې صورت کې د بانکي اعتبار د ایجاد پروسه او جریان متاثره کېږي، چې په پایله کې یې بانکونه نشي کولای خپلو مشتریانو ته د قرضې مبلغ اضافه کړي.

۷- **اقتصادي وضعیت (Economic Situation):** د اعتبار د ایجاد بهیر هم د نورو ټولو

تجارتی دندو په څېر په یو هیواد کې اقتصادي ثبات او د تجارت امنیتي فضا ته اړتیا لري. که چېرته په یوه سیمه کې امن وي، پدې سیمه کې زیاتې پیسې سرمایه گذاري کېږي او تاجران له بانکونو څخه زیاتې پیسې اخلي، چې په پایله کې د بانک اعتبار زیاتیږي. خو که چېرته په یوه هیواد کې بې امنیتي حاکمه وي، پدې صورت کې موضوع برعکس کیدی شي.

څنگه چې په ورته صورت کې تاجران له بانک څخه قرضه نشي اخستلای، نو د بانکي اعتبار په ایجاد باندې بد تاثیر اچوي.

۸- **د مرکزي بانک سیاست (Policy of Central Bank):** د بانکي اعتبار د ایجاد پروسه د

مرکزي بانک د سیاست او اقداماتو له لوري هم متاثره کېږي. مرکزي بانک په نورو تجارتی بانکونو کې د ساتل شویو پیسو میزان تر تاثیر لاندې راوړي او خپل نظاري سیستم اوکاري سیاستونه پر هغوی باندې استعمالوي، چې د مرکزي بانک دغه سیاستونه او سلوک د بانکي اعتبار د پیدا کولو بهیر تر خپل اغیز لاندې راوړي.

د لومړي څپرکي د مطالبو لنډيز:

په اولسمه او اتلسمه پيړۍ کې د بانکونو منځته راتگ د تجارت د پرمختگ په برخه کې مهمه دنده تر سره کړي، چې له دې لږ څخه يوه هم د پيسو تبادله ده چې په تدريجي توگه د حواله جاتو اجرا او د قرضونو ورکول هم ورسره مله شول.

خو په مختلفو هيوادونو کې له ټولنيز اقتصادي انکشاف او پرمختگ سره بانکي نظام منځته راغی چې د خپلو مشخصو دندو او وظيفو له مخې مختلف بانکونه د يوه هيواد د مطروحه قوانينو او مقرراتو مطابق خپل فعاليتونه تنظيم او اجرا کوي.

د بانکونو ماهيت ته په پام سره هغوی په لاندې ډول ویشل شويدي.

۱. مرکزي بانک
۲. تجارتي بانکونه
۳. صرافي بانکونه
۴. صنعتي بانکونه
۵. کرنيز يا زراعتي بانکونه
۶. تعميراتي بانکونه

د بانکونو له مهمو دندو څخه ځينې يې د مختلفو بانکي حسابونو د پرانستلو له لارې د مشتريانو د اماناتو له راټولولو، انفرادي اشخاصو او شرکتونو ته د قرضونو له ورکولو او مشتريانو ته د نورو بانکي اسانتياوو له برابرولو څخه عبارت دي، چې د ځانگړيو اصولو او مقرراتو په رڼا کې تر سره کيږي.

همدا شان پدې وروستيو کې د علم او تخنيک د پرمختگ له کبله د بانکدارۍ په برخه کې زياتې اسانتياوې را منځته شوي دي، چې له دې لږ څخه د مشتريانو لپاره د انټرنېټ له لارې د بانکي خدمتونو برابرول د يادولو وړ دي، چې د ټولنې د اقتصادي پرمختگ په برخه کې يې رغنده رول تر سره کړی دی.

د لومړي څپرکي پوښتنې:

۱. لومړنی بانک د نړۍ په کوم هېواد او څه وخت کې منځته راغی ؟
۲. د مرکزي بانک مهمې دندې توضیح کړئ؟
۳. د بانکونو د بیلابیلو ډولونو نومونه واخلئ؟
۴. د تجارتي بانکونو د مهمو دندو نومونه واخلئ؟
۵. د بانکي، تجارتي او صنعتي شرکتونو مشترکه وجه تشریح کړئ؟
۶. C. B. S سیستم څه ډول سیستم دی، د هغه د فعالیت د څرنگوالي په برخه کې معلومات ورکړئ؟
۷. د C. B. S سیستم ګټې او تاوانونه تشریح کړئ؟
۸. هغه موانع او ستونزې چې د C. B. S الکترونیک بانکدارۍ په وړاندې شتون لري، کومې دي، بشپړ معلومات ورکړئ؟
۹. انټرنیټي بانکداري توضیح کړئ؟
۱۰. د انټرنیټي بانکدارۍ اسانتیاوې تشریح کړئ؟
۱۱. د بانکدارۍ اساسي اصول بیان کړئ؟
۱۲. د بانک د اقتصادي وړتیا د اصولو په برخه کې معلومات ورکړئ؟

بانکي اصطلاحات او مفاهيم

ټوليزه موخه:

د بانکي محاسبې د اساسي مفاهيمو او اصطلاحاتو پيژندنه.

د زده کړې موخې: د دې فصل په پای کې محصلين بايد لاندې موضوعات توضيح کړای شي:

- بانکي حواله، تلگرافي حواله، د چک ډولونه
- ويسترن يونين او S.W.F.T .
- د قرضونو ډولونه او بانکي ضمانتونه.

۱- بانکي حواله يا (Bank Draft): دا له هغه سند څخه عبارت دی، چې بانکونه يې له يوه ځای څخه بل ځای ته د پيسو د ليرد د اسانتيا په موخه خپلو مشتريانو ته برابروي. د پيسو د حواله کولو لپاره بيلابيلې لارې شتون لري او بانکي حواله له هغو لارو څخه يوه ده چې په مرسته يې بانک خپلې شعبې او يا کوم بل معامله دار بانک ته امر کوي، تر څو معين مبلغ د هغه شخص په واک کې ورکړي چې نوم يې په حواله کې ذکر شويدي. يو مديون شخص کولای شي بانکي حواله واخلي او هغه کس ته يې د پست له لارې و استوي چې په ده باندې قرض لري. په زياتره مواردو کې يوه بانکي حواله له يوه چک سره ورته والی لري. معمولاً معامله وال بانکونه د خپل صلاحيت لرونکي امضا يا لاسليک يو له بل سره تبادله کوي. پدې سند کې د صلاحيت لرونکي شخص لاسليک، نېټه او داسې نور د اهميت وړ دي .

۲- **تلگرافي يا تلکسي حوالې:** له بانکي حوالې سره د تلگرافي حوالې توپير پدې کې دی، چې په دې صورت کې دصلاحيات لرونکي شخص له امضاء پرته د شفر له قيد سره پيسې استول کيږي.

۳- **چک (Cheque):** چک له هغه ليکلي سند يا پاڼې څخه عبارت دی، چې د هغه د څښتن له لوري کوم مشخص بانک ته صادرېږي او بانک ته دستور ورکول کيږي، تر څو معين مبلغ د نوموړي شخص لپاره چې نوم يې په چک کې ليکل شوی دی، ورکړي.

د چک ډولونه (Kinds of cheque)

a- چک راوړونکی (Beaver Cheque)

b-سفارشي چک (Order Cheque)

c-کراس شوی چک (Crossed Cheque)

a- **چک راوړونکی (Beaver Cheque):** (OR) له هغه سند څخه عبارت دی، چې راوړونکی يې د پيژندنې له سند څخه پرته کولای شي پيسې تر لاسه کړي. په دا ډول چکونو کې چې د راوړونکي په معنا دي په پای کې د پيسو د اخستونکي شخص نوم ذکر کيږي. د دا ډول چک له لارې د پيسو د ورکړې طريقه مصوټه نده، ځکه که چيرته چک له وړونکي کس څخه ورک شي او پيسې يې د بانک له لوري د ورک چک موندونکي کس ته ورکړل شي، بانک يې کوم مسؤليت نلري. ځکه بانک ته چک اعتبار لري او د چک وروړونکي کس په برخه کې کوم معلومات نلري.

b- **سفارشي چک (Order Cheque):** په دا ډول چک کې د وروړونکي نوم د اعتبار وړ دی او کرښه لرې کش کيږي. د دا ډول چک پيسې يوازې د هغه کس لپاره دي چې نوم يې په چک کې ليکل شوی وي. هغه هم په هغه صورت کې چې نوموړی شخص د پيژندنې دقيق اسناد بانک ته وړاندې کړای شي. له ورته لارې د پيسو ورکړه د (Endorsement) له ډاډ منو ميتودونو څخه يو ميتود دی، همدارنگه پيسو اخستونکی کولای شي چې د پيسو د ورکړې د (Endorsement) يا اجازه ليک له لارې دا چک بل کس ته وسپاري.

c- **خط وهل شوی چک (Crossed Cheque):** په دې ډول چک کې پاسني کين لوري ته دوه موازي خطونه کش شوي وي.

له دغه ډول چک څخه موخه دا ده، چې دغه چک په نغدي ډول نه اجرا کيږي، بلکې د مشتري په حساب کې اضافه کيږي. دغه چاره د چک په واسطه د پيسو د ورکولو تر ټولو خوندي لاره گڼل کيږي.

۴- د بانکي اعتبار کارت (Credit Card): په عمومي توګه د بانکي اعتبار کارتونه د بانک د مرکزي دفتر له لوري صادرېږي او له هغه وروسته نورو ښانده ګیو ته توزیع کېږي. د اعتبار په کارت کې د کارت لرونکي نوم، د هغه د حساب شمېره، د کارت د صدور او انقضاء نېټه او د مشتري په برخه کې داسې نور معلومات درج شوي وي.

هغه اسانتیاوې چې له دا ډول کارتونو څخه د استفادې په ترڅ کې مشتریانو ته برابرېږي، د موسساتو له لوري د خدمتونو د تر لاسه کولو، له دوکانونو څخه د اجناسو د اخیستلو، له مغازو او داسې نورو مراکزو څخه د شیانو د تر لاسه کولو له اسانتیاوو څخه عبارت دي. البته په هغو مراکزو کې دغه اسانتیا تر لاسه کولای شي چې پکې د اعتبار کارتونه منل کېږي. هغه مبالغ چې د دوکانونو او یا نورو پلورنځیو له لوري د بانکي اعتبار په کارت لرونکي باندې حساېږي، وروسته د بانکې اعتبار د کارت صادرونکي بانک له لوري لاسته راوړل کېږي او هغوی ته ورکول کېږي.

خو یاده دې وي چې د بانکي اعتبار کارتونه یوازې هغو اشخاصو ته ورکول کېږي چې په خپل بانکي حساب کې تعین شوې قانوني پولې وجوه ولري.

دغه ډول کارتونه د هغو بانکونو له لوري ورکول کېږي چې د نړۍ په هر ګوټ کې زیاتې ښانده ګۍ لري.

(Visa Card) هم له کریډیټ کارت یا د بانکي اعتبار له کارت سره ورته دی، چې د بانکونو له لوري خپلو مشتریانو ته ډالۍ کېږي.

۵- آویز: آویز له هغې پاڼې یا سند څخه عبارت دی، چې په واسطه یې د بانک له لوري مشتري له کریډیټي یا دېتي معاملاتو څخه خبرېږي. دغه آویزونه د دېتي اوکریډیټي آویزونو په نامه هم یادېږي. ځینې بانکونه دغه آویزونه په یوه رنگ او ځینې نور یې په نورو رنگونو چمتو کوي.

دغه آویزونه د بانک د باصلاحیته اشخاصو له لوري صادرېږي، د ارزونې نېټه چې د ټکټاني د سنجش اساس تشکیلوي، په دېتي او کریډیټي آویزونو کې زیاته مهمه ده.

د آویز ډولونه:

a- کریډیټي آویز: کریډیټي آویز له هغې پاڼې څخه عبارت دی، چې بانک د هغه په وسیله د مشتري په حساب کې معین مبلغ کرډیټ کوي، او مشتري کتباً د هغه د شتمنۍ له زیاتوالي څخه خبروي چې د مشتري د شتمني دغه زیاتوالی ممکن تحویلي، انتقالي یا

ټکټانه يې عواملو له کبله وي.

b- دېتي آویز: دا له هغې پاڼې یا سند څخه عبارت دی، چې بانک مشتري ته د هغه د شتمنۍ له تنقیص یا کمښت څخه اطلاع ورکوي. یعنې د پیسو یو مبلغ د مشتري له حساب څخه د بانک په واسطه دېت شوی دی. باید په یاد ولرو چې د مشتري د شتمنۍ تنقیص یا کموالی پخپله د مشتري د اجازې له کبله صورت نیسي. لکه د مصارفو مجرا، شخصي برداشت او داسې نور.

۶- د حساب صورت (Statement account): دا له هغې پاڼې څخه عبارت دی، چې بانکونه یې حساب لرونکو ته په یو معین وخت کې استوي او د مشتري ټول معاملات پکې درج شوي وي. مشتري مکلف دی چې د حساب صورت د راکړې ورکړې هر قلم له خپل حساب سره تطبیق کړي او هغه اقلام چې د مشتري له حساب سره مطابقت نلري، بانک ته باید اطلاع ورکړي.

د حساب په دغه صورت کې نغدې حوالې، انتقالې، چکونه او تحویلي رسیدونه او مستردۍ له تاریخ او نېټې سره یو ځای درج کېږي. د حساب د صورت شکل په لاندې ډول ترتیبیږي:

د حساب شمیره : (۱۰۰۰۲۱۴۵۶)

د حساب صورت: Statement

بیاننس	کریدیت	دېت	تفصیلات	تاریخ

احترامانه هیله کېږي چې د پورتنیو اقلامو له صحت او کره والي څخه ډاډ راکړئ.

۷- د پیسو د انتقال طریقې (Modes of Money Transfer):

الف- سویفت (د بانکونو تر منځ د مالي اړیکو نړیواله ټولنه)
(SWIFT (Society for World Wide Interbank Financial Telecommunications
سویفت د پیسو د انتقال او لېږد اداره ده، چې مرکزي دفتر یې د بلجیم د هیواد په بروسلز ښار کې موقع لري. د سویفت د نمایندګیو شمیر -۷۶۵۰- ته رسیږي چې د نړۍ

په سطحه له ۲۰۰۰- څخه په زیاتو هیوادونو کې شتون لري. د سویفت دنده له یوه بانکي حساب څخه بل بانکي حساب ته د پیسو له لېږد یا انتقال څخه عبارت ده. مشتریان کولای شي تر ۵۰۰۰- ډالره پورې پرته له کومې ستونزې یوازې له تذکرې یا پاسپورټ څخه په استفادې سره له یوه بانکي حساب څخه بل بانکي حساب ته واستوي. خو که چیرته د مبلغ مقدار تر دغه رقم زیات وي، نو پکار ده چې بانک ته یو معتبر سند وړاندې کړي، چې د پیسو پر قانونیت باندې دلالت وکړای شي.

نوټ: عموماً د سویفت له لارې د حواله جاتو انتقال یا لېږد د ۲۴-۳۶ ساعتونو په اوږدو کې تر سره کیږي.

ب- د افغانستان د بانکي حسابونو د تصفيې سیستم ACSS (Afghanistan Clearing Settlement System)

د افغانستان د بانکي حسابونو د تصفيې سیستم یا ACSS د لاندې مثال په واسطه توضیح کیږي:

مثلاً: د بانک مشتري یو سوداګر دی او د هیواد په مختلفو بانکونو کې حسابونه لري. هغه د خپل کار د اسانتیا په موخه خپلو معامله والو ته د نغدو پیسو په بدل کې چکونه ورکوي. د هغه معامله وال چکونه اخلي او هغو بانکونو ته ورځي، چې خپله حساب پکې لری او د بانک مسؤلینو ته وایي چې تاسو چکونه واخلئ او زما په بانکي حساب کې یې اضافه کړئ.

نو پدې اساس یاد شوی بانک، چکونه اړوندو بانکونو ته استوي او هغوی ته وایي چې د هغه پیسې د مرکزي بانک (د افغانستان بانک) له لارې د پلانکي شخص په بانکي حساب کې اضافه کړئ.

ج- له یوې نمایندګۍ څخه بلې نمایندګۍ ته د پیسو انتقال (Branch to Branch Transfer):

مثال: یو کس د هرات په ښار کې د کابل بانک په نمایندګۍ کې حساب لري او غواړي چې له خپل بانکي حساب څخه کابل ته پیسې واستوي، نو پدې اساس کولای شي خپلې پیسې له دې لارې حواله کړي. د دا ډول حواله جاتو مقررات داسې دي چې که چیرته د پیسو اخستونکي او استوونکي اشخاص دواړه بانکي حسابونه ولري، له هغه څخه کمیشن نه اخیستل کیږي، خو که چیرته له هغوی څخه یوازې یو بانکي حساب ولري، پدې صورت کې له اخیستونکي شخص څخه معمولي کمیشن اخیستل کیږي.

د- **بين البانكي حواله (Domestic Fund Transfer):** بين البانكي حواله داسې ده چې مثلاً يو تجار په کابل بانک کې بانكي حساب لري او د کندز له ښار څخه کابل ته پيسې استوي، تر څو له يوه لوري د پيسو له امنيت څخه ډاډ من شي او له بل لوري چې د کندز په ښار کې د کابل بانک ښانډه گي شتون نلري، نو پدې اساس هغه د کندز په ښار کې د افغانستان بانک ښانډه گي ته مراجعه کوي او ورته وايي چې زما پيسې د کابل بانک په بانكي حساب کې جمع کړئ. د افغانستان بانک مسؤلین د مشتري لپاره يو سند چمتو کوي چې له هغه سند څخه په استفادې سره کولای شي، پخپله کابل بانک ته مراجعه وکړي او خپلې پيسې د کابل بانک له بانكي حساب څخه خپل بانكي حساب ته جمع کړي.

ه- **Western Union (لوېديځه اتحاديه):** ويسترن يونين يو امريکايي شرکت دی، چې په ۱۸۷۱- ميلادي کال کې په امريکا کې جوړ شو. ويسترين يونين د نړۍ په ټولو برخو کې تر ۲۵۰۰۰۰ زياتې ښانډه گي لري چې په افغانستان کې يې اصلي ښانډه گي په کابل کې ده.

ويسترن يونين د پيسو د ليرد را ليرد تر ټولو گړندی او مصئون شېکه ده. د ويسترن يونين له لارې د پيسو استولو لپاره د مشتري د تذکري يا پاسپورټ درلودل اړين دي.

ويسترن يونين موخه خپلو مشتريانو ته د غوره خدماتو له وړاندې کولو څخه عبارت ده. استوونکی شخص بايد د پيسو استولو په وخت کې بانک ته لاندې معلومات ورکړي:

۱. هغه هيواد او ښار چې غواړي پيسې ور واستوي.
۲. د پيسو ډول بايد، ډالر، او د هغو مبلغ په حروفو او اعدادو يعنې په دواړو باندې په دقيقه توگه ذکر شي.
۳. د اخيستونکي شخص بشپړ نوم.
۴. د اخيستونکي شخص د تليفون شمېره.
۵. د استوونکي شخص د استوگنځای پته.
۶. رمزي او محافظتي سوال او ځواب. (اختياري).
۷. د پيسو د انتقال فورمه بايد د استوونکي شخص له لوري لاسليک شي.
۸. د پيسو اخيستونکی شخص بايد بانک ته لاندې معلومات ورکړي:

- الف - د اخیستونکي بشپړ نوم.
ب- پته او هغه شمیره چې ده ته را استول شویده.
ت- د استوونکي بشپړ نوم.
ث- د استوونکي د تلفون شمیره (اختیاري).
ج- د پیسو د انتقال لاس محافظتي اعداد یا MTCN\ Number په دقیقه توګه بانک ته ووايي.
ح- د پیسو ورکولو فورمه باید د اخستونکي شخص له لوري لاسلیک شي.
خ- MTCN= Money Transfer Control Number شمېره یا د حوالې نمبر.

۸- **قرضه (Loans):** قرضه یا کړیډیټ له هغو مبالغو څخه عبارت دی، چې بانک یې تر معینو شرایطو لاندې د مشتري د غوښتنې په اساس هغوی ته ورکوي، چې د بیلابیلو ډولونو لرونکې ده.

۹- د قرضونو ډولونه (types of loans):

- الف- میعادي قرضه Fixed Loan-----
ب- جاري قرضه Secured over Draft-----
ج- اعتمادی قرضه Cash Credit (Hypothecation) -----
د- ګروي قرضه Cash Credit (Pledge)-----
ذ- د ترانسپورت قرضه Transport Loan -----
م- مصرفي قرضه Consumer Loan-----
ه- موقتي قرضه Temporary over Draft -----

الف- **میعادي قرضه (Fixed Loan):** دغه قرضه د لاندې مثال په واسطه تشریح کیږي:
مثلاً: یو شخص غواړي د یوه معین وخت لپاره له بانک څخه قرضه واخلي. فرض کړئ، مشتري غواړي -۱۰۰۰۰۰- افغانۍ له بانک څخه د قرضې په توګه تر لاسه کړي، هغه موظف دی تر څو د خپل اباد شوي کور اسناد چې قیمت یې لږ تر لږه د قرضې د مجموعې مبلغ دوه برابره وي، د بانک په نامه کړي. د دې لپاره چې که د سیاسي لاملونو له کبله د جایداد او املاکو د پلور قیمت نزول وکړي او بانک متضرر نشي، له همدې امله دوه برابره ضمانت غوښتل کیږي.

د بانکي قرضې شرطونه:

۱. مشتری باید بانک ته د خپل پولي درآمد سند وړاندې کړي. د بانک د عدم قناعت په صورت کې مشتری ته قرضه نه ورکول کېږي.
۲. مشتری باید د خپل تضمیني ملکیت سند د بانک په نامه کړي او د قرضې د بیرته مجراینې تر وخته دغه اسناد له بانک سره پاتې کېږي.
۳. له هغه وخته چې د قرضونو پیسې د مشتری په بانکي حساب کې اضافه کېږي، تر بیرته پریکیدلو پورې په مشتری باندې له ۱۵٪- څخه، تر ۲۰٪- گټه اضافه کېږي.

ب- جاري قرضه (Secured over Draft): جاري قرضه هغې قرضې ته ویل کېږي، چې د معتبرو اسنادو په مقابل کې مشتری ته ورکول کېږي. وروسته لدې څخه چې پیسې د مشتری په بانکي حساب کې اضافه شي. که چیرته مشتری له خپل حساب څخه پیسې و ایستلي او د هغې ورځې تر پایه پورې یې بیرته بانک ته دغه قرضه ور مجرا کړه، نو هیڅ ډول گټه ورباندې نه حسا بیږي، خو که چیرته د هغې ورځې په سبا باندې پیسې بیا بانک ته ور ادا کړل شي، نو د همدغې یوې ورځې مفاد هم ترې اخستل کېږي.

د پاملرني وړ:

۱. مشتری ته نغدې پیسې نه ورکول کېږي، بلکې د هغه په بانکي حساب کې اضافه کېږي.
۲. د قرضونو د وخت اوږدوالي په تناسب له مشتری څخه د قرضونو سود اخستل کېږي.
۳. د ورته قرضې سود له ۱۵٪ څخه تر ۲۰٪ وي.

ج- د گروي قرضه (Cash Credit (Pledge): د گروي قرضه د لاندې مثال په واسطه بیانېږي: مثلاً یو تجار غواړي له کوم بهرني هیواد څخه تجارتي مال وارد کړي، خو پیسو ته اړتیا لري او غواړي چې له بانک څخه قرضه واخلي. په ورته صورت کې کوم داسې جایداد او ملکیت نلري چې بانک ته یې د تضمین په دود وسپاري، خو د خپلو اموالو په گدام کې یو لړ تجارتي اموال لري، نو پدې اساس هغه کولی شي خپل تجارتي مالونه بانک ته د گرو په توگه ورکړي او د قرضې د پیسو تر بیرته ادا کیدلو پورې دغه اموال بانک ته په ضمانت وسپاري.

بانکونه د مشتري د اموالو د خپرلو په وخت کې لاندې ټکي په پام کې نيسي:

۱. له تجارتي اموالو څخه د استفادې کولو نيټه بايد تيره شوي نه وي.
۲. تجارتي مالونه بايد د غوره کيفيت لرونکي وي.
۳. تجارتي مالونه بايد بيمه شوي وي، تر څو د هغوی د له منځه تللو په صورت کې بانک متضرر نشي.
۴. گدام بايد د بانک له لوري کولپ مهرو لاک شي.
۵. يو تن څوکيدار د گدام د ساتنې په موخه د بانک له لوري گمارل کېږي.
۶. د څوکيدار معاش او مصارف د قرض اخستونکي تاجر په غاړه دي.

د- اعتمادي قرضه (Cash Credit (Hypothecation): اعتمادي قرضه هم د لاندې مثال

په توگه واضيح کېږي:

مثلاً: يو تاجر چې ورځنی کاروبار يې پر ښه توگه په مخ روان دی، خو د تجارت د پراختيا په موخه غواړي له بانک څخه قرضه واخلي.

بانک هغه ته د هغه اوسني تجارت د اعتماد له کبله قرضه ورکوي او لاندې موارد په نظر کې نيسي.

۱. د مشتري د کاروبار د سطحې څېړنه او د قناعت په صورت کې بانک هغه ته قرضه ورکوي.
۲. دولت ته د مشتري د ماليې ورکولو اسناد خپرل کېږي.
۳. پېرودونکی بايد په خپل دوکان کې دشته اجناسو ټول لیست بانک ته وړاندې کړي.
۴. له قرض اخستلو څخه وروسته مشتري بايد د هرې اوونۍ په پای کې د پلورل شويو اجناسو لست بانک ته وسپاري.
۵. د بانک له لوري د دوکان د اموالو د ساتنې په موخه يو کس څوکيدار گمارل کېږي چې مصارف به يې د قرض اخستونکي مشتري په غاړه وي.

ه- ترانسپورتي قرضه (Transport Loan): دغه ډول قرضه د موټر، موټرسايکل او داسې

نورو نقلیه وسایلو د اخیستلو په موخه مشتریانو ته ورکول کېږي.

د ترانسپورتي قرضې د ورکولو شرایط

۱. مشتري بايد د قرضې د مجموعي مبلغ له لږ څخه ۲۰٪ خپله ولري.
۲. د موټر یا موټرسايکل د اخیستلو ټول اسناد د پیسو د بیرته ورکولو تر نیټې پورې د بانک په نامه کېږي.

۳. د دغې قرضې وخت له یوه څخه تر پنځو کلونو پورې رسېږي او د قرضې پیسې باید د همدغې مودې په اوږدو کې د بیلابیلو قسطونو په ترڅ کې بانک ته ورکړل شي.

و- مصرفي قرضه (مشتری) (Consumer Loan): دغه قرضه داسې ده. د مثال په توګه د یوه وزارت کارکوونکي چې په تجارتي بانکونو کې حساب ولري او وغواړي چې خپل میاشتني معاش د دریو یا څلورو میاشتو لپاره په وړاندې یا اډوانس ډول واخلي. د دغه ډول قرض اخيستلو لپاره لاندې مدارکو ته اړتیا ده:

- ۱- مشري باید له خپل اړوند وزارت څخه خپله پیژند پانه بانک ته راوړي چې په وزارت کې د هغه د برحالی، تصدیق وکړای شي.
  - ۲- مشري باید له خپل اړوند وزارت څخه یو مکتوب راوړي، تر څو بانک اجازه تر لاسه کړي چې دغه کس ته څو میاشتني معاش له وخت نه وړاندې ورکړي.
- د دغه ډول قرضې پیسې د میاشتني قسط په توګه د مشري له معاش څخه ورکول کېږي.

ی- مؤقتي قرضه (Temporary Loan): دغه ډول قرضه د مهمو یا VIP اشخاصو لپاره ورکول کېږي.

د مثال په توګه د هیواد د وزیرانو له لږ څخه یو یې د بانک له رییس یا معاون سره پیژندګلوي لري او غواړي چې د څو ساعتونو لپاره له بانک څخه قرضه واخلي او له څو ساعتونو وروسته یې بیرته بانک ته ور ادا کړي.

یاده دې وي چې دغه قرضه د زماني معیاد له مخې څو فیصده مفاد هم اعاده کوي.

۱۰- بانکي ضمانتونه (Guarantees of Bank): ضمانت یا ګرنتي له هغه مقدار پیسو څخه عبارت ده چې بانک یې د قرارداد کولو په جریان کې له مشري څخه د اعتبار د ایجاد په موخه اخلي او د هغه له سر رسید څخه وروسته بیرته مشري ته ورکول کېږي.

۱۱- د بانکي ضمانتونو ډولونه Types of Guarantees

۱. د اوطلبۍ ضمانت Bid Bond Guarantee-----
۲. د کاري کیفیت ضمانت Performance Bond Guarantee-----
۳. د ساختمانی کار د بشپړتیا ضمانت Retention Money Bond Guarantee-----
۴. محافظتي ضمانت Maintenance Bond Guarantee-----
۵. شخصي ضمانت Counter Guarantee-----

الف- د داوطلبې ضمانت (Bid Bond Guarantee): د داوطلبې ضمانت د لاندې مثال په واسطه روښانه کېږي:

د مثال په توګه د عامې روغتیا وزارت غواړي چې د هیواد په یوه ښار کې یو روغتون جوړ کړي او موضوع د پروژې له ټولو خصوصیاتو سره یو ځای د تلویزیون یا ورځپاڼې له لارې ساختماني شرکتونو ته اعلان کړي او هغو ته بلنه ورکړي تر څو د یادې شوې پروژې په داوطلبې کې ګډون وکړي.

ټول ساختماني شرکتونه کاري خصوصیات، مبالغ او داسې نور موارد محاسبه کوي او په خپل پشنهاد کې یې ځای په ځای کوي د ضمانت په توګه یې له څو سلنې پیسو سره جوخت د عامې روغتیا وزارت ته سپاري. د عامې روغتیا د پروژې له لازمي څیړنې وروسته پروژه هغه شرکت ته ورکوي چې د برآورد قیمت یې کم او د ضمانت رقم یې زیات وي. د داوطلبې ضمانت لدې کبله اخیستل کېږي، چې که چیرته یاد شوی ساختماني شرکت د پروژې له اخیستلو وروسته د ځینو دلایلو له کبله پېښمان شي او د هغې له تطبیق کیدلو څخه انکار وکړي، نو تحویل شوی ضمانت بیرته نه ورکول کېږي او د جریمې یا ناغې په ډول حسابېږي.

ب- د کاري کیفیت ضمانت (Performance Bond Guarantee): فرض کړئ چې د عامې روغتیا پروژه له داوطلبې څخه وروسته یوه ساختماني شرکت وګټله ده. اوس نو د عامې روغتیا وزارت څو سلنه پیسې د کاري کیفیت د ضمانت په توګه له ساختماني شرکت څخه ترلاسه کوي چې یاد شوی ساختماني شرکت یې د همدغه ضمانت په ورکولو مجبور دی، تر څو خپل کار په معیاري توګه تر سره کړي. له دې پرته هغه پیسې چې د کاري کیفیت د ضمانت په توګه یې د عامې روغتیا وزارت ته سپارلی دي ترې ګرځي او د شکایت حق نه ورکول کېږي.

ج- د ساختماني چارو د بشپړتیا ضمانت (Retention Money Bond): دا ضمانت هم د یوه مثال په واسطه روښانه کوو:

مثلاً: یو تجارتي بانک غواړي کومه نماینده ګي تاسیس کړي. هغه ساختماني شرکتونه چې د بانک د دغې څانګې د اعمار چارې یې په غاړه اخیستي، باید یو مقدار پیسې د کار د بشپړتیا د ضمانت په توګه بانک ته وسپاري. د تعمیراتي کارونو د ځینې جزیي برخو د نه بشپړیدا په صورت کې بانک کولای شي د شرکت له اړوند ضمانتي پیسو څخه د کار د بشپړتیا په برخه کې استفاده وکړي او اضافي پیسې بیرته هغوی ته ورکړي.

د- محافظتي ضمانت (Maintenance Bond Guarantee): دغه ضمانت هم د مثال په

توگه داسې تشریح کيږي:

مثلاً: د انټرکانټیننټال هوټل مالک خورا مصروف دی او نشي کولای له خپل هوټل څخه په سمه توگه څارنه وکړي او د مشتریانو وړې ستونزې حل کړي. نو پدې اساس هغه په یوه ورځپاڼه کې اعلاني چې یوه داسې کس ته اړتیا ده، تر څو له هوټل او د مشتریانو له ځینو وړو ستونزو څخه په سمه توگه څارنه وکړي او هغه حل کړي. هغه کس چې دغه ډول مسؤلیت پر خپله غاړه اخلي، یو مقدار پیسې د ضمانت په توگه د هوټل مالک ته سپاري او له هغه سره ژمنه کوي چې مشتریانو ته به د شکایت کولو موقع نه ورکوي. د دغه شخص دندې په لاندې ډول دي:

— د هوټل د اوبو رسولو د سیستم ترمیم.

— د برقي سامان آلاتو ترمیم، خریداري او داسې نور.

که چیرته ونکړای شي، دغه ستونزې حل کړي، د هغه د ضمانت پیسې ضبټيږي او له دندې څخه گوښه کيږي.

ه- شخصي ضمانت (Counter Guarantee): د نورو هغو په څېر دغه موضوع هم د یوه

مثال په توگه واضح کوو:

مثلاً: ستاسو له دوستانو څخه کوم یو پیسو ته اړتیا لري او له تاسو څخه د قرضې غوښتنه کوي خو له تاسو سره دومره پیسې نشته چې د هغه اړتیا پوره کړي. نو ورته وایاست چې زه په خپل ضمانت تا ته له بانک څخه قرضه اخلم. تاسو له بانک نه په خپل نامه د هغه لپاره قرضه اخلي، دغه پیښه د شخصي ضمانت د یوې بیلگې په دود وړاندې کولای شو.

د دویم څپرکي د مطالبو خلاصه

بانک د خپل فعالیت او مالي راپور د چمتو کولو په موخه د لاندې اصطلاحاتو زده کړې ته اړتیا لري:

۱. **بانکي حواله:** بانکي حواله له هغه سند څخه عبارت ده، چې بانک یې له یوه ځای څخه بل ځای ته د پیسو د لیږد په موخه چمتو کوي. د بانکي حوالې لرونکی کولای شي د بانک په نمایندګیو کې هغه مقدار پیسې تر لاسه کړي، چې په سند کې درج شوي وي. د ورته حوالې پر مخ باندې لاسلیک کول اساسي شرط ګڼل کیږي.
۲. **چک:** له هغې پانې څخه عبارت دی، چې د جاري حساب لرونکی یې د صادرولو په واسطه کولای شي له خپلو پیسو یا امانت څخه چې په بانک کې دي، اخسته وکړي. او مختلف ډولونه لري.
۳. **کریډیټ کارت:** دا له هغه کارت څخه عبارت دی، چې د بانک د مرکزي دفتر له لوري خپلو مشتریانو ته د بیلا بیلو اسانتیاوو د برابرولو په موخه ورکول کیږي.
۴. **آویز:** آویز له هغه سند څخه عبارت دی، چې په واسطه یې د بانک له لوري مشتري ته د شتمنۍ د کموالي او زیاتوالي معلومات ورکول کیږي.
۵. **د حساب صورت:** دا له هغې پاڼې څخه عبارت دی چې د مشتري د یوې معینې دورې معاملات پکې ځای په ځای شوي وي.
۶. د پیسو د انتقال طریقې.
۷. د بانکي قرضې ډولونه.
۸. د بانکي ضمانت ډولونه.

بانکونه د سویفت، ویسټرن یونین، بین البانکي حوالې او داسې نورو میتودونو له لارې کولای شي له یوه بانک څخه بل بانک او له یوه ځای څخه بل ځای ته د پیسو د لیږد له کبله د خپلو مشتریانو خوښي او رضایت تر لاسه کړي. همدا شان بانکونه د بانکي ضمانتونو په مقابل کې خپلو مشتریانو ته په بېلابېلو ډولونو قرضونه ورکوي.

د دویم څپرکي پوښتنې

- ۱- بانکي حواله څه ډول سند دی، په اړه یې خپل معلومات ولیکئ او له تلگرافي حوالې سره یې پرتله تشریح کړئ؟
- ۲- چک تعریف کړئ او د ډولونو نومونه یې واخلئ؟
- ۳- سفارشي چک توضیح کړئ؟
- ۴- کریډیټ کارټ او ویزا کارټ تعریف کړئ او وویاست چې دغه ډول کارټونه تر کومو شرایطو لاندې د بانک مشتریانو ته ورکول کیږي؟
- ۵- آویز تعریف کړئ او د ډولونو نومونه یې واخلئ؟
- ۶- د حساب صورت توضیح کړئ؟
- ۷- قرض تعریف کړئ او د ډولونو په برخه کې یې معلومات ولیکئ؟
- ۸- بانکي ضمانت څه شی دی او د کاري کیفیت د ضمانت په اړه معلومات ولیکئ؟
- ۹- د S. W. I. F. T کلمه تعریف کړئ او وویاست چې د دغې کلمې بشپړ مفهوم څه دی؟
- ۱۰- تر کومو شرایطو لاندې مشتریان کولای شي د ویسټرن یونین له خدماتو څخه استفاده وکړي؟

د بانکي حسابونو ډولونه Kind of Bank Account

ټوليزه موخه:

د بانکي حسابونو د اصطلاحاتو او مفاهيمو سره پيژندگلوي.

د زده کړې موخې: د دې فصل په پای کې محصلين بايد لاندې موضوعات توضيح کړای شي:

- د بانکي حسابونو معرفي او د هغوی د ډولونو توضيح.
- په اړوندو دفاترو کې د بانکي معاملاتو درج کول.
- د پایلې تثبيت او د بانک د بيلانس شپې ترتيب کول.

د تجارتي بانکونو له دندو او فعاليتونو څخه يوه هم له مختلفو منابعو څخه د پيسو را غونډول دي. پدې اساس بانکونه د انفرادي اشخاصو، شرکتونو او نورو مالي او غيرمالي موسساتو لپاره د هغوی د غوښتنې او تقاضا مطابق بيلابيل بانکي حسابونه پرانيږي.

خلک او شرکتونه د لاندې دلايلو له کبله خپلې پيسې بانکونو ته سپاري:

الف- د پيسو خونديتوب: يعنې له ورکېدو او غلا څخه د مخنيوي په موخه پيسې بانک ته سپارل کېږي.

ب- د منفعت يا سود د لاسته راوړلو په موخه.

ج- بانکي خدمات: د بانکي اسانتياوو بانکي خدمتونو څخه د استفادې په موخه.

د- له بې ځايه مصارفو څخه د مخنيوي په موخه.

دبانکي حسابونو مهم ډولونه په لاندې ډول دي:

۱. جاري حساب Current Account
۲. د پس انداز حساب Saving Account
۳. د معيادي امانت حساب Fixed Account
۴. اعتبار نامه Letter of Credit

جاري حساب (Current Account):

جاري حساب د بانکي حسابونو له لږ څخه تر ټولو مهم هغه گڼل کېږي. د جاري حساب لرونکي کولای شي، هر وخت چې وغواړي په خپل حساب کې پیسې اضافه کړي او یا یې له هغه څخه وباسي. د دغه ډول حساب لرونکي لپاره د چک اسانتیا هم برابرېږي. جاري حسابونه تر ډیره ځایه د سوداگرو له لوري پرانیستل کېږي، تر څو د هغوی پولي اړتیاوې په هر وخت کې پوره شي.

بانکونه د جاري حساب لرونکو لپاره مفاد نه حواله کوي. برسیره پردې ځینې وختونه له دغه ډول حسابونو څخه ناڅاپي کمیشن هم اخیستل کېږي. مشتري کولای شي د جاري حسابونو له لارې زیاتې پیسې له یوه شخص څخه بل شخص ته او یا له یوه بانکي حساب څخه بل بانکي حساب ته انتقال کړي. جاري حساب حد اقل د \$ ۵۰۰ او یا د هغه معادل افغانیو په مقابل کې پرانستل کېږي. په ځینو بانکونو کې چې له دې جملې څخه کابل بانک هم دی، ډوه ډوله جاري حسابونه پرانیستل کېږي.

۱. شخصي جاري حساب Current Account Individual

۲. تجارتي جاري حساب Current Account Corporate

شخصي جاري حساب د هغو تاجرانو له لوري پرانیستل کېږي، چې له دولت سره ثبت او راجستر شوي نه وي، خو تجارتي جاري حساب د تجارتي شرکتونو او انجیوگانو له لوري پرانیستل کېږي چې د کار جواز لري.

د یوه شرکت لپاره د جاري حساب د پرانیستلو شرایط په لاندې ډول دي:

۱. د کار جواز.
۲. د کار پلان.
۳. د موسسې د رئیس تذکره یا پاسپورټ.

دغه حساب د بانک د پسیفي حسابونو له لړ څخه شمیرل کیږي او یو قصیر المدت دین اروزل کیږي، چې په لاندې توگه په خپل اړوند حساب کې سنجش او ثبت کیږي:

مثال: یو کس پر ۲۰۰۲ نېټه یو جاري حساب پرانیزي او په خپل حساب کې ۲۵۰۰۰ افغانۍ اضافه کوي. په پورتنۍ تادیه برسيره لاندې معاملات هم تر سره شويدي:

۱. پرداخت په	۳۰-۲ نېټه	مبلغ ۱۰۰۰۰ افغانۍ
۲. پرداخت په	۴-۳ نېټه	مبلغ ۱۵۰۰۰ افغانۍ
۳. برداشت په	۸-۳ نېټه	مبلغ ۲۰۰۰۰ افغانۍ
۴. برداشت په	۱۸-۳ نېټه	مبلغ ۱۲۰۰۰ افغانۍ
۵. پرداخت په	۲۰-۳ نېټه	مبلغ ۱۲۰۰۰ افغانۍ
۶. برداشت په	۳۰-۳ نېټه	مبلغ ۱۵۰۰۰ افغانۍ

د حساب شمیره : ۳۰۲۹۷

بیلانس	کریډیت , C	دبت , D	تفصیلات	تاریخ
۲۵۰۰۰	۲۵۰۰۰		حساب پرانستنه	۲۰-۲
۳۵۰۰۰	۱۰۰۰۰		پرداخت	۳۰-۲
۵۰۰۰۰	۱۵۰۰۰		پرداخت	۴-۳
۳۰۰۰۰		۲۰۰۰۰	برداشت	۸-۳
۲۵۰۰۰		۵۰۰۰	برداشت	۱۸-۳
۳۷۰۰۰	۱۲۰۰۰		پرداخت	۲۰-۳
۵۲۰۰۰	۱۵۰۰۰		پرداخت	۳۰-۳

۲- د پس انداز حساب (Saving Account): د پس انداز حساب د بانک د حسابونو له لړ څخه یو بل مهم توکی دی، چې د معین وخت تابع نه وي او د ټکټانې نرخ پکې ثابت وي. په دغه ډول حساب کې کوچني مبالغ هم منل کیږي، چې د کم عایده افرادو په واسطه چې د سپما مقدار یې دومره لوړ نه وي، پس انداز کیږي. دغه ډول حساب د خلکو په منځ کې د پیسو د سپما عادت د ترویج په برخه کې مهم رول لري، چې زیاتره وخت د دولتي کارمندانو، شاگردانو، هټې والو او داسې نورو له لوري پرانیستل کیږي.

حساب لرونکي ته د پس انداز کتابچه ورکول کېږي، چې د پیسو د راکړې ورکړې په وخت کې باید کتابچه یا کارت موجود وي، ترڅو د پیسو ورکول او جمع کول په کتابچه کې ولیکل شي. بانک د سپما د حسابونو لپاره په کلني ډول ۵٪ ګټه مفاد اضافه کوي.

کله چې دورته حساب لرونکي وغواړي خپل حساب بند کړي، د مصرف په نوم یو مبلغ د بانک له لوري وضع کېږي. د ورته حسابونو لرونکي کولای شي تر ځانګړیو شرایطو لاندې له خپل حساب څخه پیسې وباسي. دغه حساب هم د بانک د پیسفي حسابونو له لږ څخه شمیرل کېږي. که څه هم د پس انداز د حساب وخت معلوم ندی، خو بیا هم قصیرالمدت یا لنډ مهاله دین شمیرل کېږي.

د ورته موضوع د درک لپاره د پس انداز حساب معاملات په نظر کې نیسو او د ژورنال په یوه دفتر کې یې لیکو:

۱.	په ۱۵/۳ نیټه د حساب پرانسته مبلغ ۱۰۰۰۰
۲.	په ۳۰/۶ نیټه تادیه مبلغ ۲۰۰۰
۳.	په ۱۶/۸ نیټه برداشت مبلغ ۴۰۰۰
۴.	په ۲۰/۹ نیټه برداشت مبلغ ۸۰۰۰
۵.	په ۱۵/۱۱ نیټه برداشت مبلغ ۵۰۰
۶.	په ۲۰/۱۲ نیټه تادیه مبلغ ۴۰۰

دغه پوښتنه د افغانستان بانک د پس انداز د شرایطو مطابق په لاندې مراحلو کې حل کېږي:

۱. په لومړي سر کې یو جدول ترتیبېږي.
۲. تادیه شوي او برداشت شوي مبالغ د جاري حساب په توګه په معینو ستونونو کې کړیدیت او دبت کېږي.
۳. د هرې تادیې او برداشت تر منځ زماني فاصله ګورو. په داسې ډول چې د تادیې له سبا ورځې څخه وخت حسابېږي.

نېټه ۱۲-۳۰

$$\frac{10-3}{10-9} \text{ نېټه معامله}$$

او یا د لومړۍ معاملې موده ۹ میاشتې او ۱۰ ورځې کېږي چې ټولې ۲۸۵ ورځې شوې.

۱- هر تاديایي قلم یا برداشت په جلا توگه د مجموعي ربعي مطابق سنجش کوو.

$$\text{ربع} = \frac{\text{نرخ ربع} \times \text{مدت} \times \text{سرمایه}}{100 \times 360}$$

۲- د کال په پای کې کولای شو د پس انداز په سرجمع باندې ور اضافه کړو. د هر پرداخت او برداشت د ربعي سنجش د ټکټاني له ۹٪ نرخ سره په لاندې ډول سنجش کولای شو:

$$\text{د لومړۍ معاملې ربع} = \frac{1000 \times 285 \times 9}{100 \times 360} = \frac{71.25}{712.5}$$

$$\text{د دویمې معاملې ربعه} = \frac{200 \times 18 \times 9}{1 \times 36} = \frac{90}{9}$$

$$\text{د درېیمې معاملې ربعه} = \frac{400 \times 135 \times 9}{100 \times 360} = 135$$

$$\text{د څلورمې معاملې ربعه} = \frac{8000 \times 100 \times 9}{100 \times 360} = 200$$

$$\text{د پنځمې معاملې ربعه} = \frac{500 \times 46 \times 9}{100 \times 360} = 5 / 75$$

$$\text{د شپږمې معاملې ربعه} = \frac{400 \times 10 \times 9}{100 \times 360} = \frac{10}{1}$$

د پس انداز د ټکټاني د سنجش صورت :

افغان ملی بانک کابل افغانستان							
نوم او پته----- د حساب شمیره-----				صفحه			
پروف	بی لانس	بی لانس	کردیت	دبت	تاریخ	مدت	نوي ټکټانه
							کردیتی دبتی
	-	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	-	۱۵-۳	۲۸۵	۷۱۲/۵
	۱۰۰۰۰	۱۲۰۰۰	۲۰۰۰	-	۳۰-۶	۱۸۰	۹۰
	۱۲۰۰۰	۸۰۰۰	-	۴۰۰۰	۱۶-۸	۱۳۵	۱۳۵
	۸۰۰۰	۱۶۰۰۰	۸۰۰۰	-	۲۰-۹	۱۰۰	۲۰۰
	۱۶۰۰۰	۱۵۵۰۰	-	۵۰۰	۱۵-۱۱	۴۶	۵-۷۵
	۱۵۵۰۰	۱۵۹۰۰	۴۰۰	-	۲۰-۱۲	۱۰	
مجموع	۱۵۹۰۰	۱۶۷۶/۷۵	۸۶۱/۷۵				۱۴۰/۷۵ ۱۰۰۲/۵

کریډیټي ټکټانه ۱۰۰۲/۵

ډبټي ټکټانه ۱۴۰/۷۵ او په نوي کال کې قشري دارايي = ۱۶۷۶۱/۷۵

د پرداخت وړ ټکټانه = ۸۶۱/۷۵

کولای شو یاد شوي سوالونه په خپل اړوند دفتر کې په لاندې ډول ثبت کړو:

د پس انداز حساب	
D	C
برداشت -۴۰۰۰-	۱- پرداخت-۱۰۰۰۰-
برداشت -۵۰۰-	۲- پرداخت -۲۰۰۰-
۱۶۷۶۱/۷۵ (بقیه بیلانس)	۳- پرداخت -۸۰۰۰-
	۴- پرداخت -۴۰۰۰-
	ټکټانه مخارج-۸۶۲/۷۵-
۷۵/۲۱۲ = ۲۱۲۶۱/۷۵	

د معیادي امانت حساب (Fixed Deposit Account):

معیادي حساب له هغه بانکي حساب څخه عبارت دی، چې د بانک او مشتري ترمنځ له کتبي قرارداد څخه وروسته تحقق مومي. په داسې ډول چې یو معین مبلغ د معین وخت لپاره د مشتري له لوري په بانک کې اچول کیږي او د معین وخت له پای ته رسیدلو سره سم د بانک له لوري له سود سره یو ځای مشتري ته ورکول کیږي. هغه معیاد چې د دغه ډول بانکي حساب لپاره ټاکل کیږي له دریو میاشتو، شپږو میاشتو، نهو میاشتو او یوه کال څخه عبارت دی.

هغه اشخاص چې کافي سرمایه لري او په ورته حال کې غواړي خپلي پیسې په مصون او ډاډ من ډول سرمایه گذاری کړي، نو په دا ډول حسابونو کې یې ساتي.

د معیادي پس انداز حساب په زیاتره بانکونو کې حد اقل د \$ ۵۰۰ په مقابل کې پرانیستل کیږي او په کلنۍ توګه نژدې ۶٪ او یا له هغه څخه هم زیات مفاد ورکول کیږي. د معیادي پس انداز حساب لرونکي نشي کولای په معمولي توګه له خپل حساب څخه د بل شخص لپاره پیسې و استوي. ځکه هغه مکلف دی تر څو د معیادي پس انداز له حساب څخه د پیسو اخستلو د معینو قوانینو مطابق ملاتړ وکړي. مشتري نشي کولای د تعین شوي

معیاد له ختمیدلو تر مخه له خپل حساب څخه پیسې وباسي. خو د تخلف په صورت کې باید له یو مقدار سود یا مفاد څخه تیر شي.

مشتریانو ته د غوره خدماتو د وړاندې کولو په موخه بانک حاضر دی، خو د معیادي پس انداز لرونکو ته قرضه ورکړي او دهغه په بدل کې له مشتري څخه یو مقدار کمیشن یا سلنه واخلي.

د معیادي پس انداز حساب یو ډول مطمینه او ډاډمنه پانگه اچونه ده. چې بانک یې د ټا کلې مودې په جریان کې پېرودونکي ته دهغه د گټې لاسته راوړنې په موخه ورکوي. خو کله چې تعین شوی وخت پای ته ورسېږي، د معین وخت په پای کې مشتري مجبور دی چې د خپل ډپوزیټ اخیستلو په باره کې بانک ته خبر ورکړي. کله چې د مشتري له لوري بانک ته خبر ورکړل شي، بانک یاد شوی امانت د موقت امانت په حساب کې ږدي.

باید په یاد ولرو چې د معیادي پس انداز د حساب لرونکو لپاره د چک کتابچه نه ورکول کېږي. ځکه کله چې د معیادي پس انداز حساب پرانستل کېږي، نو په یوه مهر شوي سند باندې ژمنه کوي چې تر معین وخت پورې له معیادي پس انداز شوي مبلغ څخه نه پیسې اخلي او نه یې ور جمع کوي.

د دغه سند له مخې مشتري کولای شي یوازې د تعین شوي معیاد له ختمیدلو وروسته په خپل بانکي حساب کې پیسې اضافه او یا یې ترې وباسي. د دې لپاره چې پدې حساب کې یوازې یو ځل پیسې اضافه کولای شو او یوازې یو ځل له هغه څخه پیسې ایستلی شو، نو له همدې کبله مشتري د چک کتابچې ته اړتیا نلري. د غه حساب هم د بانک د پیسفي حسابونو له لږ څخه گڼل کېږي او د بانک د لنډ مهاله دین په توګه فرض کېږي.

د معیادي امانت حساب د پرانیستلو شرایط:

د دغه ډول حساب د پرانیستلو لپاره تذکره یا پاسپورټ او حد اقل ۵۰۰ ډالر او یا د هغو معادلې افغانۍ ضروري دي. که چېرته د دغه ډول حساب معیاد زیات وي، یعنې یو کال او یا له هغه څخه زیات وي نو د مفاد سلنه یې هم زیاتېږي.

که چېرته مشتري وغواړي له تعین شوي معیاد څخه تر مخه پیسې واخلي، د مفاد په سلنه کې یې کموالی راځي، خو په زیاتره بانکونو کې د دا ډول حسابونو د تړلو مصارف نه اعاده کېږي.

سیکل ټیبل (Cycle Table):

دا له هغې ځانگړې پاڼې څخه عبارت ده، چې په یوه معین وخت کې د معیادي امانت، قرضې، پس انداز او داسې نورو حسابونو د ټکټانې سنجش پکې ښودل شوی وي. معمولاً شپږ میاشتني سنجشونه صورت نیسي او د هغې د کاپي په واسطه مشتري ته اطلاع ورکول کیږي. د ټکټانې په سنجش کې زیاتره بانکونه د کار د اسانتیا او چټکتیا په موخه یوه میاشت یا ۳۰ او یا یو کال یا ۳۶۰ ورځې محاسبه کوي. که څه هم د مبالغو د تادیې او برداشت له ورځو سره په تړاو د ټکټانې د سنجش په برخه کې همغږي نشته، خو اصول داسې دي، چې له وروستي تاریخ څخه لومړنی تاریخ تفریق کیږي او وخت تر لاسه کیږي. څنګه چې په بانکونو کې د ټکټانې سنجش مهم دی، نو پدې اساس د ټکټانې د سنجش لپاره په لاندې توګه یو سیکل ټیبل په نظر کې نیسو.

مثال: د تیر کال د بیلانس په اساس د احمد د قرضې پاتې برخه نژدې ۹۰۰۰۰ افغانۍ او د ټکټانې سلنه یې ۱۲٪ ده، د نوي کال په اوږدو کې احمد په لاندې ډول د قرضې په حساب کې تادیه کوي:

۱- په	۱-۱۶	۱۲۰۰۰ افغانۍ مبلغ	تادیه
۲- په	۳-۲۰	۵۰۰۰ افغانۍ مبلغ	تادیه
۳- په	۴-۱۱	۶۰۰۰ افغانۍ مبلغ	تادیه
۴- په	۶-۷	۹۰۰۰ افغانۍ مبلغ	تادیه
۵- په	۸-۳	۸۰۰۰ افغانۍ مبلغ	تادیه
۶- په	۱۰-۲۸	۴۰۰۰ افغانۍ مبلغ	تادیه
۷- په	۱۲-۱۲	۱۵۰۰۰ افغانۍ مبلغ	تادیه

د قرضې پاتې مبلغ او کلنۍ ربع په لاندې ډول سنجش کوو: د کار د اسانتیا په موخه د ربعي د سنجش فرمول اختصار کوو یعنې یوه سلنه سرمایه په وخت کې ضریبو او په پای کې د ربعي عدد پر دیرشو باندې ویشو او بالاخره د قرضې ربعه پر سرمایه باندې ور علاوه کوو او راتلونکي کال ته یې انتقالوو.

لاندې حسابي جمله په سمه توګه نه ده توضیح شوې، نو ځکه د وضاحت وړاندیز یې کیږي.

د مثال په توګه

$$\frac{90000 \times 16 \times 12}{100 \times 360} = \frac{90000 \times 16 \times 12}{100 \times 360} = \frac{90000 \times 16}{30}$$

نرخ مدت x سرمایه
بیه x وخت

شمېره	تاریخ	تفصیلات	d-c	مبالغ	موده	درېعې شمېر (مدت*یک فیصد)
۰	تیر کال ۳۰-۱۲	د تیر کال پاتې شونې		۹۰۰۰۰	۱۶	۱۴۴۰۰
۱	۱-۱۶	تادیه		۱۲۰۰۰		
۲	۲-۳	تادیه		-۷۸۰۰۰ -۵۰۰۰	۶۴	۴۹۹۲۰
۳	۱۱-۴	تادیه		۷۳۰۰۰ -۶۰۰۰	۲۱	۱۵۳۳۰
۴	۷-۶	تادیه		-۶۷۰۰۰ ۹۰۰۰	۵۶	۳۷۵۲۰
۵	۳-۸	تادیه		-۵۸۰۰۰ -۸۰۰۰	۵۶	۳۲۴۸۰
۶	۲۸-۱۰	تادیه		۵۰۰۰۰ ۴۰۰۰	۸۵	۴۲۵۰۰
۷	۱۲-۱۲	تادیه		۴۶۰۰۰ ۱۵۰۰۰	۴۴	۲۰۲۴۰
۸	۳۰-۱۲	ټکټانه قرضه		۳۰۰۰۰ ۷۲۵,۶۶۴	۱۸	۵۴۰۰
راتلونکي کال ته یې لیږد $۲۱۷۷۹۰/30=۷۲۵۹,۶۶۶$						

د احمد لپاره د بانک د طلباتو حساب کولای شو په لاندې ډول د لیجر په دفتر کې ولیکو:

پر احمد باندې طلبات

D	C
۹۰۰۰۰ لومړۍ موجودي AB ۱/۱ تاریخ	۱۶/۱ بانک -۱۲۰۰۰
۷۲۵۹,۶۶ د بانک د ربعي حاصلات	۲۰/۳ بانک -۵۰۰۰
	۱۱/۴ بانک -۶۰۰۰
	۷/۶ بانک -۹۰۰۰
	۳/۸ بانک -۸۰۰۰
	۲۸/۱۶ بانک -۴۰۰۰
	۱۲/۱۲ بانک -۱۵۰۰۰
	د احمد د قرضې پاتې بیلانس ۳۸۲۵۹,۶۶۴
۳۷۲۵۹,۶۶۴	۹۷۲۵۹,۶۶۴

د بانک کسه

D	C
AB , 500000	
۱۲۰۰۰ - له طلباتو څخه	
۵۰۰۰ - له طلباتو څخه	
۶۰۰۰ - له طلباتو څخه	
۹۰۰۰ - له طلباتو څخه	
۸۰۰۰ - له طلباتو څخه	
۴۰۰۰ - له طلباتو څخه	
۵۰۰۰ - له طلباتو څخه	

د پس انداز د حساب ټیبل په لاندې ډول ترتیب کولای شو:

د پس انداز د حساب د سیکل ټیبل

نومبر	تاریخ	تفصیلات	D/C	مبلغ	ورځ	موده* یوه سلنه سرمایه
۱	۱۵-۳	د حساب پرانستنه او تادیه	C	۱۰۰۰۰	۱۰۵	۱۰۵۰۰
۲	۳۰-۶	تادیه	C	+۲۰۰۰ -۱۲۰۰۰	۴۶	۵۵۲۰
۳	۱۶-۸	برداشت	D	-۴۰۰۰ -۸۰۰۰	۳۴	۲۷۲۰
۴	۲۰-۹	تادیه	C	+۸۰۰۰ -۱۶۰۰۰	۵۵	۸۸۰۰
۵	-۱۱	برداشت	D C	-۵۰۰ -۱۵۵۰۰	۳۵	۵۴۲۵
۶	۱۵	تادیه	C	+۴۰۰ ۱۵۹۰۰	۱۰	۱۵۹۰
		په راتلونکي کال کې د مشرتي دارايي		۱۶۷۶۳,۷۵ انتقال - راتلونکي کال ته	۲۸۵	۳۴۵۵۵

$$\text{ربح} = \frac{34555}{40} = 86375$$

بانکي باورليک Letter of Credit, L/C:

الف: د بانکي باورليک پيژندنه: ليتراف کريدیت يا باورليک له هغه سند څخه عبارت دی، چې د بانکدارۍ په چارو کې په مخفف ډول يوازې L/C ليکل کيږي او په نړيوال تجارت کې مهم رول لوبوي.

بانکونه د تجارتي معاملاتو د تر سره کيدلو په برخه کې د اسانتياوو د رامنځته کيدلو په موخه په مختلفو سيمو کې خپلو مشتريانو ته په ځانگړې توگه سوداگرو ته بانکي باورليکونه يا ليتراف کريدیت پرانيږي. تجارتي باورليکونه هغه وخت تاجرانو ته ورکول کيږي چې صادرونکی شرکت يا تاجر د اجناسو له استولو تر مخه له واردونکي شرکت څخه د تسليمۍ د سند غوښتنه وکړي. په ورته حالت کې د اموالو واردونکی شخص له بانک څخه د کمیشن په بدل کې غوښتنه کوي، تر څو هغه ته بانکي باورليک چمتو کړي او له دغه بانکي باورليک څخه په استفادې سره له صادرونکي شرکت څخه د اجناسو د تسليمۍ سند تر لاسه کړي.

د ليتراف کريدیت مقصد دا دی چې د پلورونکي او اخستونکي په منځ کې چې له بيلابيلو هيوادونو څخه دي او يو د بل له اقتصادي او تجارتي وضعيت څخه خبر نلري، د معامله والو بانکونو په واسطه چې يو له بل سره پوره پيژندگلوي او ځواکمنې تجارتي اړيکي لري، ترڅو د هغې په اساس پلورونکی ډاډ تر لاسه کړي، چې د پلورل شوي جنس قيمت تر لاسه کولای شي او اخستونکی ډاډ تر لاسه کوي، چې اخيستل شوی جنس هغه ته تسليميږي. نو پدې ډول معامله کې د پېرودونکي او پلورونکي بانکونه دخالت کوي.

د بانکي باورليک يا Letter of Credit د پرانيستلو شرطونه په لاندې ډول دي:

۱. **د بانکي باورليک غوښتنه:** د بانکي باورليک لپاره د غوښتنې فورمه د بانک له لوري

مشتري ته ورکول کيږي چې له وارداتي جنس سره په تړاو ټول معلومات پکې درج کيږي.

۲. **د غوښتنې د فورمې تحقيق او برسي:** بانک د مشتري په اړه د لاندې مواردو په

هکله خپل اطمینان تر لاسه کوي.

الف: د مشتري مالي او اقتصادي دريځ.

ب: د باورليک د صدور لپاره موجود مبلغ

ج: د مالونو له واردونکي تاجر سره د قانوني جواز شتون.

۳- بانک ته د ضمانت په توګه د یو مقدار پیسو سپارل: بانک له مشتري څخه غواړي تر څو د خپل مالي ځواک له مخې یو مقدار مبلغ بانک ته د ضمانت په توګه حواله کړي.

۴- د بانکي باورلیک صدور: د اړتیا وړ معلوماتو له بشپړتیا څخه وروسته یاد شوی بانک د واردونکي شرکت د غوښتنې له مخې بانکي باورلیک چمتو کوي او د اموالو صادرونکي شخص او یا د هغه بانک ته استول کيږي.

۵- د اموالو انتقال: د اموالو صادرونکي ته د باورلیک له ورسېدلو وروسته هغه یاد شوی باورلیک بررسی کوي او د باورلیک د شرایطو منلو په ترڅ کې واردونکي تاجر ته د اموالو په استولو لاس پورې کوي او باورلیک ورته سپارل کيږي. د اړتیا وړ اسنادو له لازمي بررسی وروسته باورلیک د پرداخت لپاره د واردونکي بانک ته بیا سپارل کيږي.

۶- د صادرونکي بانک مسؤلیتونه (د باورلیک پرانستونکي): صادرونکي بانک ته د باورلیک او سپارنې (تحويل دهي) سند له بیا رجعت وروسته د لازمو تحقیقاتو له تر سره کولو وروسته لاس په کار کيږي، تر څو د اموالو صادرونکي ته پیسې ورکړي. دهغه پریکړه لیک له مخې چې د بانک او د بانکي باورلیک د غوښتونکي تر منځ صورت نیسي، د اموالو د کیفیت او فزیکي موجودیت په برخه کې بانک هیڅ ډول مسؤلیت نلري، یوازنی مسؤلیت یې د باورلیک د قانوني اسنادو بشپړول دي چې پر غاړه یې لري.

باید په یاد ولرو چې د بانکي باورلیک یا Letter of Credit له صدور سره په تړاو معامله وال بانک یوازې د اسنادو د استولو مسؤلیت لري، نه دا چې اجناس ور استوي.

۷- په بانکي باورلیک کې تخفیف: ځینې وخت تاجر او د اجناسو صادرونکی شرکت کولای شي، له وخت نه وړاندې د یوه تخفیف په بدل کې خپلې پیسې له وخت څخه د مخه تر لاسه کړي.

ب: د بانکي باورلیک ډولونه (Kind of Letter of Credit): د هغه تعهد او ژمنې له مخې چې د صادرونکي بانک له لوري تر سره کيږي، بانکي باورلیک بیلایل ډولونه لري چې

ځينې يې په لاندې ډول دي:

- ۱- د صادرونکي بانک د ژمني له مخې د باورليک ډولونه.
- ۲- د استعمال د موادو له مخې د باورليک ډولونه.
- ۳- د بانک د تعهد له مخې د باورليک ډولونه.

a. ضمانت شوي باورليک (Letter of Credit Confirmed): هغه باورليک دی چې د

اړونده حوالې د تاديې ضمانت پکې شوی وي.

b. نا ضمانت شوي باورليک (Letter of Credit Confirmed): دا هغه باورليک دی، چې

د يوه باورليک بڼه لري خو صادرونکي بانک يې د حوالې د تاديې ضمانت پر غاړه نه وي اخستی.

c. فسخه شوی باورليک (Letter of Credit Irrevocable): دا هغه باورليک ده، چې د

معين موعده له اختتام نه وړاندې نشي فسخه کيدلای.

ج : د باورليک اسناد: د باورليک د معاملي اسناد له هغو اوراقو او پاڼو څخه عبارت دي،

چې پلورنکی يې بايد اخستونکي ته تسليم کړي، چې البته تسليمي يې د معامله والو بانکونو له لارې صورت نيسي او د دغو اسنادو په واسطه د اجناسو له لېږد څخه ډاډ تر لاسه کيږي او پېرودونکی کولای شي په واسطه يې خپل اجناس تسليم کړي.

ياد شوي اسناد په لاندې ډول دي:

۱- بارنامه (بارپاڼه) (Bill of Loading): بارنامه يا د بار چالانۍ اسناد له هغې پاڼې

څخه عبارت ده، چې د اموالو د استوونکي شرکت له لوري، معمولاً د کشتۍ چلولو د شرکت له لوري تصديق او امضا کيږي او نهايې بندر يا د پېرودونکي بندر ته د اموالو د رسيدلو ډاډ ورکوي.

۲- بل يا بيجک (Invoice): دا له هغه سند څخه عبارت دی چې د اموالو لېست،

قيمت، مقدار او د اجناسو نور مشخصات، د تحويل شرايط او داسې نور پکې درج شوي وي، د استونکي له لوري چمتو کيږي او پېرودونکي ته استول کيږي. اينوايس معمولاً په څو کاپيو کې چمتو کيږي.

د : د امتعې د استولو لپاره نړيوال شرايط:

۱- له کارگاه يا فابريکې څخه (Ex Work - Ex Factory): تر دغو شرايطو لاندې دا ښوایس پر مخ باندې د کرایې مصارف، د ترانسپورت مصارف او د اخستونکي تر دستگاه پورې ټول مصارف درج وي، چې پدې صورت کې د اخستونکي لپاره د برابرولو هېڅ ډول مصارف نه واقع کېږي، خو د پلورنکي لپاره ځانگړي انفرادي مصارف منځته راځي.

۲- له لکښت پرته تر نقلیه وسیلې پورې بار (Free on Board): پدې صورت کې تر کښتې پورې يا تر لومړي بندره پورې ټول مصارف د صادروونکي پر غاړه دي، خو د صادروونکي له بندرخای څخه د اخستونکي تر بندرخای پورې ټول مصارف د اخستونکي پر غاړه وي .

۳- د ترانسپورت کرایه او د جنس قیمت (Cost and Freight): تر دغو شرايطو لاندې د جنس د قیمت تادیه او د اموالو بیمه د اخستونکي له لوري تر سره کېږي.

۴- کرایه، ترانسپورت، بیمه او د جنس قیمت (C. I. F) : تر دغو شرايطو لاندې د اخستونکي تر ټاکلي ځایه پورې د کرایې مصارف او بیمه د پلورونکي پر غاړه وي. د هغو فوایدو له مخې چې دغه شرايط لري، افغاني تجار هڅه کوي، تر څو له بهرنه خپل واردات د (C. I. F) شرايطو په صورت کې تر سره کړي.

هـ - د باورلیک اجراءات (Cover Account): بانکونه د وارداتي لیټر آف کریډیټ د پرانېستلو په موخه د وارداتي امتعې %۱۰۰ او یا کومه بله سلنه قیمت، په لومړي سر کې له مشتري څخه اخلي او پاتې سلنه یې د ټکټانې په مقابل کې قرض ورکوي او له هغه وروسته د باورلیک په تیارولو باندې لاس پورې کوي. بانکي باورلیک د معین وخت تابع وي، د مثال په توگه ۹۰، ۱۲۰ ورځې او داسې نور، تر څو امتعه پلورونکي وکړای شي، یاد شوي اموال چمتو او لېږد ته یې آماده کړي.

پدې توگه د پېرودونکي بانکونه له خپلو مشتریانو سره د مرستې په موخه د LIC مبالغ

د باندنيو معامله دارو بانکونو د معيادي امانت په حسابونو کې چې د Corer Account په نامه يادېږي، ږدي او تر هغه وخته د تسليمۍ اجازه نه ورکوي، خو پلورنکي اموال استوي.

د بار چالانۍ اسناد يعنې , Bill of Loading, د باربندي لېست, pecking List, د بيمې اسناد, of Insurance هوايي بارپاڼه, Air Way Bill او د (LIC) ټول اړوند اسناد معامله وال بانک ته تسليمېږي او په مقابل کې يې له Cover Account څخه پيسې يا د امتعې قيمت تر لاسه کوي او د پلورنکي بانک دغه اسناد پېرودونکي بانک ته استوي.

بايد په ياد ولرو چې د افغان ملي بانک، کابل بانک او داسې نورو په څېر بانکونه د باندنيو هيوادونو په يو لړ ښارونو لکه لندن، نيويارک، هامبورگ او داسې نورو کې خپلې نماينده گۍ لري، تر څو وکولای شي د افغانۍ واردونکو لپاره يادې شوې اسانتياوې چمتو کړای شي.

بانکونه د ورته خدمتونو په مقابل کې له خپلو مشتريانو خاصاً د LIC حساب لرونکو څخه اسعاري، کلوک، خدماتي او تبادلوي کميشنونه اخلي او د کريډيټ ورکولو په صورت کې ټکټانه ترې اخيستل کيږي.

د مثال په توگه احمد د پښتني بانک د مشتريانو له ډلې څخه دی، چې د ليټر آف کريډيټ حساب يې پرانستی دی او ۱۰۰٪ تاديه شويدي. همدا شان په ورته بانک کې جاري حساب هم لري، چې ۱۰۰۰۰۰۰ AFs افغانۍ يې پکې جمع کړيدي. هغه پدې بانک کې يو بل جاري حساب پرانيزي تر څو \$ ۱۵۰۰۰ پکې واچوي. هغه غواړي د چاپان له هيواد څخه د پنځوسو بخاريو د واردولو لپاره د ۱۲۰ ورځو يو C.I. حساب د ۵۰۰۰ ډالرو سره پرانيزي. په جاپان کې د پښتني بانک معامله وال بانک د جاپان د توکيو بانک (Tokyo Bank) دی او په توکيو بانک کې د پښتني بانک ۲۰۰۰۰ ډالر جمع دي.

پلورونکي د LIC حساب له پرانستلو ۱۱۵ ورځې وروسته امتعه واستوله او د لازمو اسنادو له تحويلۍ وروسته يې د هغې قيمت تر لاسه کړ. توکيو بانک خپل اسناد پښتني بانک ته واستول او پښتني بانک يوه سلنه اسعاري کمیشن، يو سلنه خدماتي او تبادلوي کمیشن، نيمه سلنه کلوک کمیشن او ۲۰۰ افغانۍ د متفرقه مصارفو له مخې تر لاسه کوي، د يوه ډالر قيمت له پنځوسو افغانيو سره معادل دی.

په ژورنال کې دمعاملاتو درج په لاندې ډول دی:

نومبر	تاریخ	تفصیلات	C/L	کردیت	دبت
۱	۵/۱۲	د اسعارو له جاري حساب څخه نغدې اسعارو ته		۱۵۰۰۰\$	۱۵۰۰۰
۲	۱۷/۱۲	د اسعارو جاري حساب ته د لیټر اف کریډیټ له حساب څخه		۵۰۰۰	۵۰۰۰\$
۳	۱۸/۱۲	له ټوکیو بانک څخه		۵۰۰۰	۵۰۰۰\$
۴	۲۸/۱۲	د احمد جاري حساب ته د ډالري کمیشن له حاصلاتو څخه		۵۰	۵۰\$
۵	۲۸/۱۲	د احمد افغاني جاري حساب ته له حاصلاتو څخه		۲۵۰	۲۵۰
۶	۲۸/۱۲	د احمد جاري افغاني حساب ته له متوک حاصلاتو څخه		۱۲۵	۱۲۵
۷	۲۸/۱۲	د احمد جاري افغاني حساب ته له متفرقه حاصلاتو څخه		۲۰۰	۲۰۰
۸	۲۸/۱۲	له LIC ته له C/A څخه		۵۰۰۰	۵۰۰۰\$

د بانک د کمېشن حساب په لاندې ډول سنجش شوی دی:

(۱\$ = ۵۰ Afs)

$$۱- ۵۰$ = \frac{5000 \times 1}{100} = ۱\% \text{ د معیادي کمېشن حاصلات}$$

$$۲- ۲۵۰ \text{ Af} = ۵$, ۵$ \times ۵۰ \text{ Afs} = ۲۵۰ \text{ Af} = ۱\% \text{ د خدماتي کمیشن حساب}$$

$$۳- ۱۲۵۰ \text{ Af} = ۲۵$, ۲۵ \times ۵۰ = ۱۲۵۰ \text{ Af} = ۵.۰\% \text{ د متلوك حاصلات پر افغانیو.}$$

دغه معاملات په لیجر کې په لاندې ډول درج کیږي:

د احمد جاري حساب (افغانۍ)

D	C
250-د کمیشن له حاصلاتو څخه، افغانۍ	1000,000 - AB لومړنۍ
	موجودي
1250-له متلوک حاصلاتو څخه	
200 له ټولو حاصلاتو څخه	

د احمد جاري اسعاري حساب

D	C
5000 له 2-LIC څخه	15000\$ - 1 اسعاري کسې ته

د بانک اسعاري کسه

D	C
15000\$ له جاري حساب څخه-1	AB - 1000,000
50\$ له کمیشن څخه-4	لومړنۍ موجودي

لیتیر اف کریڈیٹ LIC

D	C
5000-3 د حساب تصفیہ	5000-2\$
5000-8	S,O
	5000

Bank of Tokyo

D	C
AB - 20,000\$	۳-۵۰۰\$
	C/A ته

د اسعاري کمیشن حساب

D	C
	۴-۵۰\$
	نغدو ته

د کمیشن حاصل افغانی.

D	C
	۵-۲۵۰ د احمد جاري حساب ته

کلوک حاصلات

D	C
	۶-۱۲۵۷
	د احمد جاري حساب ته

دویم مثال: احمد چې د پښتني بانک د مشتریانو له ډلې څخه دی، د افغانیو په خپل جاري حساب کې ۴۰۰۰۰۰ افغانی لري، او غواړي چې د چاپان له هیواد څخه د کمپیوټر د اخستلو لپاره د ۱۲۰ ورځو لپاره د ۵۰۰۰ زرو ډالرو LIC حساب پرانیزي، خو ۴۰٪ پیسې په نغده توګه پرې کوي او پاتې ۶۰٪ د ۱۲۰ ورځو لپاره د بانک له لوري مشرتي ته کړیډیټ ورکول کیږي. د پښتني بانک معامله وال بانک په توکیو کې دی او پښتني بانک په هغه بانک کې ۲۰۰۰۰ ډالر دارايي لري. اخېستونکی د LIC له پرانېستلو ۱۲۰ ورځې وروسته جنس د بار چالانۍ موسساتو له لارې وراستوي او د لازمو اسنادو له سپارنې وروسته یې هغه تر لاسه کوي. بانک د مشرتي لپاره د ترسره شویو خدمتونو په بدل کې لاندې کمیشنونه تر لاسه کوي چې په لاندې ډول سنجش کیږي:

$$1\$ = 50 \text{ AFs}$$

$$1\% \text{ د اسعاري كميشن حاصلات} = \frac{5000 \times 1}{100} = 50\$$$

$$1\% \text{ د خدماتي كميشن حاصلات} = \frac{5000 \times 1}{1000} = 5\$ / 5 \times 50 = 250 \text{ AFs}$$

$$0.0\% \text{ د متلوک حاصل} = \frac{5\% \times 5000}{5000} = 25\$ / 25 \times 50 = 1250 \text{ AFs}$$

$$400 \text{ AFs} = \text{متفرقه حاصلات}$$

$$12\% = \text{د ټکټانهې نرخ}$$

$$40\% \text{ LIC} = \frac{5000 \times 40}{100} = 2000$$

$$60\% \text{ LIC} = \frac{5000 \times 60}{100} = 3000$$

$$\text{افغانی} = \frac{3000 \times 12 \times 120}{100 \times 360} = 120\$ / 120 \times 50 = 6000$$

د ژورنال دفتر

دبت	کريدت	LIC	تفصيلات	تاريخ	شماره
۲۰۰۰\$	۲۰۰۰\$		ډالري کسې ته له LIC څخه	۱/۴	۱
۲۰۰۰\$	۳۰۰۰\$		طلباتو ته له LIC څخه	۱/۴	۲
۵۰۰۰\$	۵۰۰۰\$		C/A ته له توکيو بانک څخه	۱/۴	۳
۵۰\$	۵۰\$		ډالري کسې ته د کمیشن له حاصل څخه	۲۵/۱۲	۴
۲۵۰	۲۵۰		د احمد جاري حساب ته د کمیشن له حاصلاتو څخه	۲۵/۱۲	۵
۱۲۵۰	۱۲۵۰		د احمد جاري حساب ته له متلوک حاصلاتو څخه	۲۵/۱۲	۶

۷	۲۵/۱۲	د احمد جاري حساب ته له ټولو حاصلاتو څخه	۴۰۰	۴۰۰
۸	۲۹/۱۲	د احمد جاري حساب ته د ټکټانې له حاصلاتو څخه	۶۰۰۰	۶۰۰۰
۹	۲۹/۱۲	ډالري کسې ته له طلباتو څخه	۳۰۰۰\$	۳۰۰۰\$
۱۰	۲۹/۱۲	LIC ته له C/A څخه	۵۰۰۰\$	۵۰۰۰\$

د لیجر دفاترو ته د معاملاتو انتقال او تجزیه

د احمد جاري حساب	
D	C
۲۵۰ - ۵ د کمیشن له حاصلاتو څخه افغانۍ ۱۲۵۰ - ۶ له متلوک حاصلاتو څخه ۴۰۰ - ۷ له ټولو حاصلاتو څخه ۶۰۰۰ - ۸ د ټکټانې مصارف	AB - 400,000 لومړۍ موجودې

LIC لیتراف کړیدیت

D	C
	۲۰۰۰\$ - ۱ نغدو ته ۳۰۰۰\$ ۲ - طلباتو ته

ډالري کیسه

D	C
۲۰۰۰\$ - ۱ له LIC څخه ۵۰\$ - ۴ د کمیشن له حاصل څخه	

په ټوكيو كې د بانک دارايي

D	C
	۵۰۰۰ - ۳ C-A ته

طلبات

D	C
\$ ۳۰۰۰ - ۲ له LIC څخه	

C/A

D	C
۵۰۰۰ - ۳	
د ټوكيو بانک له دارايي څخه	

ټول حاصلات

D	C
	۴۰۰ - ۷ د ډالرو جاري حساب ته

متلوك حاصلات	
D	C
	۶ - ۱۲۵۰
	د احمد جاري
	حساب ته

د كميشن حاصلات افغاني

D	C
	۵ - ۲۵۰
	د احمد جاري حساب ته

د كميشن حاصلات ډالري

D	C
	\$ ۵۰ - ۴۰ نغدو ته

د ټكټانې حاصلات

D	C
	۸ - ۸۰۰۰
	د احمد جاري حساب ته

له پخوانيو درسونو پايله اخستنه او عملي صورت (د بانک عمومي محاسبه)

د پس انداز حساب، جاري حساب او LIC حساب اړوند معاملات او موضوعات چې مخکې مطالعه شول، ټول يوازې په فرعي محاسبه کې مطالعه شول. هغه پوښتنې او معاملات چې له يادو شويو موضوعاتو سره په تړاو حل شول؛ د جاري، پس انداز او L/C په شعبو کې چې ټول يې د محاسبې فرعي شعبې دي، اجرا کېږي. خو څنگه چې زموږ موخه له يادو شويو موضوعاتو سره په تړاو عمومي محاسبه ده، نو پکار ده چې دغه معاملات په عمومي محاسبه کې هم ثبت کړو.

د مثال په توګه د جاري حساب د پوښتنې نمونه، چې په فرعي محاسبه کې ثبت شوه، په عمومي محاسبه کې هم ثبتوو. د بانک خزانه دار او د جاري حساب شعبه، هره ورځ د خپل ورځني کار په پای کې خپل حسابونه سنجش کوي، يو له بل سره يې معامله او مقايسه کوي. بايد د يوه مبلغ سرجمع چې په جاري حساب کې کريدیت شوی دی، د نغدو په حساب کې ډېت شوی وي. همدا شان له خپلو اړوندو حسابونو څخه د مشتريانو د برداشت سرجمع ډېت کېږي او د نغدو له حساب څخه کريدیت شوی وي او يا په بل عبارت، پکار ده چې په معين وخت کې د نغدو فرعي حساب او جاري حساب يو تر بله د موازنې په حال کې وي. که چيرته اړوند اعداد يو له بل سره مطابقت ونلري، نو ښکاره ده چې کومه تيرورتنه را منځته شوېده او د هغې د اصلاح لپاره بايد هڅې پيل او اصلاح شي.

کله چې اعدا يو له بل سره مطابقت پيدا کړي پکار ده، چې د راکړې ورکړې د راپور په هکله عمومي محاسبې ته معلومات ورکړل شي.

په معينه نيټه د مشتريانو د تاديواتو سرجمع ۷۵۰۰۰ افغانۍ او د هغو د برداشت سرجمع ۲۲۰۰۰ دی. عمومي محاسبې ته دغه راپور د يوه سند معنا لري او د ثبتېدو قاعده او اصول يې په لاندې ډول دي:

تفصيلات	C	D
نغدو ته		
له جاري حساب څخه	۷۵۰۰۰	۷۵۰۰۰
جاري حساب ته		
له نغدو څخه	۲۲۰۰۰	۲۲۰۰۰

پوښتنه: د هغه پس انداز نمونه چې مخکې مو مطالعه کړه، په عمومي محاسبه کې د فرعي محاسبې په اساس وه، د ثبت قاعده یې په لاندې ډول ترتیبېږي:

عمومي محاسبې ته د پس انداز د څانګې راپور:

د مشریانو د پرداختونو سرجمع د پس انداز حساب ته ۲۰۴۰۰
 د مشتریانو د برداشتونو سرجمع د پس انداز حساب ته ۴۵۰۰
 د کال په پای کې د پس انداز د حساب لپاره ټکتانه سنجش شویده ۸۶۱،۷۵ افغانۍ

Debit	Credit	تفصیلات
۲۰۴۰۰		نغدو ته
	۲۰۴۰۰	د پس انداز له حساب څخه
۴۵۰۰		د پس انداز حساب ته
	۴۵۰۰	له نقدو څخه
۸۶۱،۷۵		د ټکتانې مصارفو ته
	۸۶۱،۷۵	د پس انداز له حساب څخه

د لیتراف کريدت L/C شعبه هم د فرعي محاسبې په توګه په معینو وقفو کې په لنډه توګه د خپلو فعالیتونو ښودنه کوي، خو دهغه ثبتېدل په لنډه توګه ترسره شي.
 د موضوع د غوره درک لپاره عمومي محاسبه لاندې ارقام چې له یوه بانکي شرکت څخه منځته راغلي دي، په نظر کې نیسو:

ارقام په افغانیو

- تعمیر ۱۰۰۰۰۰
- تجهیزات ۴۰۰۰۰
- طلبات ۴۰۰۰۰
- بدهی ۶۰۰۰۰
- پس انداز ۱۲۰۰۰۰
- په باندني بانک کې دارايي ۹۰۰۰۰
- په داخلي بانک کې دارايي ۶۰۰۰۰
- کسه ۷۰۰۰۰
- جاري حساب ۸۰۰۰۰
- سرمایه ؟

د بانک د افتتاحیه بیلانس ترتیب

په ۱/۱/۸۴ نیټه د بانکې تصدی افتتاحیه بیلانس

Active	Passive	د حسابونو نوم
		ثابته دارايي :
۱۰۰۰۰۰		- تعمير
۴۰۰۰۰		- تجهيزات
		جاري دارايي :
۴۰۰۰۰		- طلبات
۷۰۰۰۰		- كسه
۶۰۰۰۰		- په داخلي بانك كې دارايي
۹۰۰۰۰		- په خارجي بانك كې دارايي
		قرضونه او سرمايه:
	۶۰۰۰۰۰	- ديون
	۱۲۰۰۰۰۰	- پس انداز
	۸۰۰۰۰۰	- جاري حساب
	۱۴۰۰۰۰۰	- سرمايه
سرمايه ۱۴۰۰۰۰۰	د دارايي او سرمايي مجموعه ۴۰۰۰۰۰۰	د دارايي مجموعه ۲۶۰۰۰۰۰

$$1f \dots = 2f \dots - f \dots$$

د معاملاتو جريان:

- ۱- په ۱/۱۰ نيټه جاري حساب ته د پيرودونکو د پرداختونو سرجمع ۴۰۰۰۰۰ افغانۍ او له همدې حساب څخه د پيرودونکو د برداشتونو سرجمع مبلغ ۳۵۰۰۰۰ افغانۍ دی.
  - ۲- په ۱/۱۰ نيټه د پس انداز حساب ته د پيرودونکو د پرداختونو سرجمع ۴۵۰۰۰۰ افغانۍ او له همدې حساب څخه د پيرودونکو د برداشتونو سرجمع ۲۵۰۰۰۰ افغانۍ دی او همدا شان د پس انداز د حساب لپاره ۳۵۰۰۰ افغانۍ ټکټانه سنجش شويده.
  - ۳- په ۲۰/۱۰- نيټه د غير خالص معاشاتو تاديه ۴۰۰۰۰
  - ۴- د معاشاتو کسرات ۵۰۰۰
  - ۵- په ۲۰/۱۰ - نيټه د ټکټانې حاصلات د طلباتو له مدرکه نقداً حاصل شويدي ۵۰۰۰۰
  - ۶- په ۳۰/۱۰ - نيټه د داخلي او خارجي بانکونو د دارايۍ له مدرکه د ټکټانې حاصلات ۶۰۰۰۰ ثبتېږي.
  - ۷- په ۱۰/۱۰ - نيټه د بارچالانۍ د کمیشن حاصلات اخستل کيږي ۵۰۰۰۰
- ۷۱۰/۱۲ - د ليټر اف کريډيټ د شعبې د معلوماتو په اساس ۲۰۰۰۰۰ افغانۍ L/C افتتاح شويدي چې له همدې جملې څخه ۳۰% نغدې تاديه شويدي او پاتې ۷۰% د بانک له لوري کريډيټ ورکول شويدي، په ۱۰% نرخ سره د ۱۲۰ ورځو لپاره.
- ۸۱۱/۱۲ - د L/C شعبه ۲۰۰۰۰۰ افغانۍ خپل اړوند باندني بانک ته انتقالوي.

اختتاميه ارقام

- د تعمير استهلاك ۱% د تهپې له قيمت څخه
- د تجهيزاتو استهلاك ۱۰% د برابرولو له قيمت څخه

د ژورنال د دفتر ترتیب

شمېره	تاریخ	تفصیلات	L/F	Credit	Debit
1	۱/۱۵	نغدو ته له جاري حساب څخه		۴۰۰۰	۴۰۰۰
		جاري حساب ته له نقدو څخه		۳۵۰۰۰	
۲	۱/۱۵	نغدو ته د پس انداز له حساب څخه		۴۵۰۰۰	
		د پس انداز حساب ته له نغدو څخه		۲۵۰۰۰	
۳	۲۰/۱۰	د ټکټاني مصارفو ته د پس انداز له حساب څخه		۳۵۰۰۰	۳۵۰۰۰
		د معاشاتو مصرف ته له نقدو څخه		۵۰۰۰	۵۰۰۰
۴	۲۰/۱۰	کسه د ټکټاني حاصل		۵۰۰۰۰	۵۰۰۰۰
۵	۳۰/۱۰	بانکي دارايي ته د ټکټاني له حاصلاتو څخه		۶	۶۰۰۰۰
۶	۱۰/۱۱	نغدو ته د کمیشن له حاصل څخه		۵۰۰۰۰	۵۰۰۰۰
۷	۱۰/۱۲	نغدو ته له L/C څخه		۶۰۰۰۰	۶۰۰۰۰
۸	۱۱/۱۲	طلباتو ته له L/C څخه		۱۴۰۰۰۰	
۹	۲۵/۱۲	C/A ته د باندنې بانک له دارايۍ څخه		۲۰۰۰۰۰	
		د کال د پای ارقام: د تعمیر استهلاك ته د تجهیزاتو استهلاك ته ۱۰٪ له تجهیزاتو څخه		۱۰۰۰۰ ۴۰۰۰۰	۱۰۰۰۰ ۴۰۰۰۰

کسه	
D	C
AB - ۷۰۰۰۰	له جاري حساب څخه ۲ - ۳۵۰۰۰۰
۱ - ۴۰۰۰۰ له جاري حساب څخه	د پس انداز حساب ته ۲ - ۲۵۰۰۰۰
۲ - ۴۵۰۰۰ د پس انداز له حساب څخه	د معاش مصارفو ته ۳ - ۳۵۰۰۰
۴ - ۵۰۰۰ د ټکټپانې حاصلات	د پای بیلانس ۵,۱۰۷۵۰۰۰
۵ - ۵۰۰۰ له کمیشن څخه	
۷ - ۶۰۰۰ له L/C څخه	
۱۷۱۰۰۰۰	۱۷۱۰۰۰۰

د استهلاك مصارف	
D	C
۱۰۰۰۰ د تعمیر استهلاك	۵/۵۰۰۰۰
۴۰۰۰۰ د تجهیزاتو استهلاك	مفاد او ضرر ته
۵۰۰۰۰	۵۰۰۰۰

جاري حساب	
D	C
له نغدو څخه ۲,۳۵۰۰۰۰	AB - ۸۰۰۰۰۰
د پای بیلانس ۵,۸۵۰۰۰۰	نغدو ته ۱ - ۴۰۰۰۰۰
۱۲۰۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰۰

د پس انداز حساب

D	C
له نغدو څخه ۲۵۰۰۰۰ - ۲	AB - ۱۲۰۰۰۰
د پای بیلانس ۵,۱۴۳۵۰۰	له نغدو څخه ۴۵۰۰۰۰ - ۲
	د تکتانې مصارفو ته ۳۵۰۰۰ - ۲
۱۶۸۵۰۰۰	۱۶۸۵۰۰۰

د داخلي بانک دارايي

D	C
AB - ۶۰۰۰۰	۵,۶۶۰۰۰
۵-۶۰۰۰ د ټکټانې له حاصلاتو څخه	د پای بیلانس
۶۶۰۰۰	۶۶۰۰۰

د باندني بانک دارايي

D	C
AB - ۹۰۰۰۰	C/A ۲۰۰۰۰۰ - ۹ ته
	۵,۷۰۰۰۰ د ختم بیلانس
۹۰۰۰۰	۹۰۰۰۰

تطلبات	
D	C
AB - ۴۰۰۰۰	د پای بیلانس ۵,۵۴۰۰۰۰
له ۱۴۰۰۰۰ L/C - ۸ څخه	
۵۴۰۰۰	۵۴۰۰۰

د معاش مصارف	
D	C
۳ - ۳۵۰۰۰ له نغدو څخه	د پای بیلانس ۵۴۰۰۰
۵۰۰۰ د پرداخت وړ دیونو څخه	
۴۰۰۰	۴۰۰۰

د پرداخت وړ دین	
D	C
د پای بیلانس ۵/۵۰۰۰	د معاش مصرف ته ۳/۵۰۰۰
۵۰۰۰	۵۰۰۰

د کمیشن حاصل	
D	C
۵۵۰۰۰ مفاد او ضرر ته	نغدو ته ۵۰۰۰۰ - ۶
۵۰۰۰۰	۵۰۰۰۰

L/c	
D	C
ختم ۲۰۰۰۰۰	نغدو ته ۶۰۰۰۰ - ۷ طلباتو ته ۱۴۰۰۰۰ - ۸
۲۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰

C-A کوراکونټ	
D	C
۲۰۰۰۰۰ - ۹ له L/C څخه	د پای بیلانس ۲۰۰۰۰۰
۲۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰

د ټکټیانې حاصلات	
D	C
۵/۱۱۰۰۰۰ مفاد او ضرر	نغدو ته ۵۰۰۰۰ - ۴ د داخلی بانک دارایی ته ۵۶۰۰۰۰
۱۱۰۰۰۰	۱۱۰۰۰۰

آزمایشی بیلانس (Trial Balance)

Debit	Credit	L/F	د حسابونو نوم
۹۹۰۰۰۰			د تعمیر د بیلانس حسابونه
۳۶۰۰۰۰			تجهيزات
۵۴۰۰۰۰			طلبات
۱۰۷۵۰۰۰			کسه
۶۶۰۰۰۰			د داخل بانکونه
۷۰۰۰۰۰			د خارج بانکونه
۲۰۰۰۰۰			Cover Account C/A
	۱۴۰۰۰۰		سرمایه
	۶۰۰۰۰۰		ديون
	۸۵۰۰۰۰		جاري حساب
	۱۳۴۵۰۰۰		د پس انداز حساب
	۵۰۰۰		د پرداخت وړ دين
	۲۰۰۰۰۰		Letter of Credit (L/C)
	۵۰۰۰۰		نتیجوى حسابات: د کمیشن حاصل
	۱۱۰۰۰۰		د ټکټانې حاصلات
۴۰۰۰۰			د معاش مصارف
۵۰۰۰۰			د استهلاك مصارف
۳۵۰۰۰			د ټکټانې مصارف
۴۶۵۰۰۰۰	۴۶۵۰۰۰۰		مجموعه

د ټکټانې مصارف

D	C
۳۵۰۰۰ - ۲ له نغدو څخه	۳۵۰۰۰ مفاد او ضرر ته
۳۵۰۰۰	۳۵۰۰۰

مفاد او ضرر

D	C
۴۰۰۰۰ د معاش مصرف	د کمیشن حاصل ۵۰۰۰۰
۵۰۰۰۰ د استهلاك مصرف	ټکټانه حاصلات ۱۱۰۰۰۰
۳۵۰۰۰ د ټکټانې مصارف	
۳۵۰۰۰ مفاد به سرمایه	
۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰

سرمایه

D	C
۵/۱۴۳۵۰۰۰ د پای بیلانس	AB - ۱۴۰۰۰۰۰ ۳۵۰۰۰ مفاد او ضرر ته
۱۴۳۵۰۰۰	۱۴۳۵۰۰۰

د بانک بیلانس شیت	
P	په ۱۲ / A ۲۹ نیټه
سرمایه ۱۴۳۵۰۰۰	۹۹۰۰۰۰ تعمیر
دیون ۶۰۰۰۰۰	۳۶۰۰۰۰ تجهیزات
جاري حساب ۸۵۰۰۰۰	۵۴۰۰۰۰ طلبات
پس انداز ۱۴۳۵۰۰۰	۶۶۰۰۰۰ د داخلي بانک
د پرداخت وړدين ۵۰۰۰	۷۰۰۰۰۰ د باندني بانک
L/C ۲۰۰۰۰۰	۱۰۷۵۰۰۰ کسه
	L/C ۲۰۰۰۰۰
۴۵۲۵۰۰۰	۴۵۲۵۰۰۰

ټرین: په یو بانکي شرکت کې د تیر کال د پای بیلانس د روان کال د افتتاحیه بیلانس په توګه و منل شو او د اړوندې دورې په ترڅ کې لاندې معاملات تر سره شول:

معاملات:

۱. په ۱/۱ نیټه د بارچالانۍ د فعالیتونو له درکه د کمیشن حاصلات نغداً واخستل شول ۵۰۰۰۰ افغانۍ.
۲. په ۲/۱ نیټه د دیونو لپاره مصارف سنجش شويدي ۳۰۰۰۰ افغانۍ.
۳. په ۱۰/۱ نیټه د L/C شعبې د راپور په اساس د اسعاري او خدماتي کمیشن حاصلات نغداً تر لاسه شويدي ۲۵۰۰ افغانۍ.
۴. په ۲۰/۱ نیټه د L/C ټکټیانې حاصلات نغداً ۱۰٪ حاصل شويدي ۴۶۶۶/۶
۵. په ۲۵/۱ نیټه د L/C اړوند طلب نغداً حاصل شويدي، ۱۴۰۰۰۰ افغانۍ.
۶. په ۲۹/۱ نیټه د مزد او معاش تادیات نغداً اجرا شويدي ۱۵۰۰۰ افغانۍ.
۷. د L/C شعبې د راپور په اساس د C-A مبالغ پلورونکي ته تادیه شويدي او اخستونکي د کمیشن له تادیې وروسته خپل جنس تر لاسه کړیدی او L/C حساب تصفیه شوی دی.
۸. د لاندې حساب جریان چمتو او ترتیب کړئ!

- ۱- د بانک د ژورنال د دفتر ترتیب.
  - ۲- د لیجر د دفاترو ترتیب.
  - ۳- د بانک د مفاد او ضرر حساب او سپږني شپټ.
- د ۱۳۸۷ کال د پای بیلانس
د روان کال ۱۳۸۸ د اختتامیه بیلانس په لاندې ډول دی:

د ملي بانک افتتاحیه بیلانس
په ۱/۱/۸۸ نیټه
سرمایه او قرضونه دارايي

A	P
۹۹۰۰۰۰ تعمیر ۳۶۰۰۰۰ تجهیزات ۵۴۰۰۰۰ طلبات ۶۶۰۰۰۰ د داخلي بانک دارايي ۷۰۰۰۰۰ د باندني بانک دارايي ۱۰۷۵۰۰۰ کسه ۲۰۰۰۰۰ C/A	۱۴۳۵۰۰۰ سرمایه ۶۰۰۰۰۰ ديون ۸۵۰۰۰۰ جاري حساب ۱۴۳۵۰۰۰ د پس انداز حساب ۵۰۰۰ د پرداخت وړدين ۲۰۰۰۰۰ L/C
۴۵۲۵۰۰۰	۴۵۲۵۰۰۰

د ژورنال په دفتر کې د معاملاتو درج

شمبره	تاریخ	تفصیلات	L/F	کریډت	دبت
۱	۱/۱	کسه د کمیشن حاصلات		۵۰۰۰	۵۰۰۰
۲	۱/۱	دټکتانې مصارف ديون		۳۰۰۰	۳۰۰۰
۳	۱۰/۱	کسه د کمیشن حاصل خدماتی اسعار		۲۵۰۰	۲۵۰۰

۴۶۶۶/۶۷	۴۶۶۶/۶۷		کسه د ټکټانې حاصلات	۲۰/۱	۴
۱۴۰۰۰۰	۱۴۰۰۰۰		کسه طلبات	۲۵/۱	۵
۱۵۰۰۰	۱۵۰۰۰		د مزد ومعاش مصارف کسه	۲۹/۱	۶
۲۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰		L/C C/A	۲۹/۱	۷

د لیجر د دفاترو تهیه او ترتیب:

A	کسه	B
AB - ۱۰۷۵۰۰۰		
۱ - ۵۰۰۰۰ د کمیشن حاصلات ۱/۱		۲۹۱۱ د مزد مصارفو ته ۶-۱۵۰۰۰
۲۵۰۰ - ۳ د اسعاري او خدماتي کمیشن		
حاصلات ۱۰/۱		
۴۶۶۶/۶۷ - ۴ د ټکټانې حاصلات		
۲۰/۱		د ختم بیلانس ۱۲۵۷۱۶۶۶/۶۷ - ۵
۱۴۰۰۰۰ - ۵ طلبات		
۱۲۷۲۱۶۶/۶۷		۱۲۷۲۱۶۶/۶۷

D	طلبات	C
AB - ۵۴۰۰۰۰		۲۵/۱ کسه ۱۴۰۰۰۰ - ۵
		۴۰۰۰۰ - ۵
		د ختم بیلانس
۵۴۰۰۰۰		۵۴۰۰۰۰

دیون

D	C
۶۳۰۰۰۰ - ۵۵ ختم بیلانس	۶۰۰۰۰۰ - AB
	۳۰۰۰۰ - ۲
	د ټکټیاني مصارف
۶۳۰۰۰۰	۶۳۰۰۰۰

د ټکټیاني مصارف

D	C
۳۰۰۰۰ - ۲ دیون ۱/۱	۳۰۰۰۰ مفاد اوضرر ته
۳۰۰۰۰	۳۰۰۰۰

د فرد مزد مصارف

D	C
۱۵۰۰۰ - ۶ کسه ۲۹/۱	۱۵۰۰۰ - ۵ د پای د بیلانس مفاد
	او ضرر
۱۵۰۰۰	۱۵۰۰۰

تعمیر

D	C
AB - ۹۹۰۰۰۰	۹۹۰۰۰۰ - ۵
	د پای بیلانس
۹۹۰۰۰۰	۹۹۰۰۰۰

تجهيزات	
D	C
AB - ۳۶۰۰۰۰	۵ - ۳۶۰۰۰۰ د پای بیلانس
۳۶۰۰۰۰	۳۶۰۰۰۰

د داخلي بانک دارايي	
D	C
AB - ۶۶۰۰۰۰	۵ - ۶۶۰۰۰۰ د پای بیلانس
۶۶۰۰۰۰	۶۶۰۰۰۰

د باندني بانک دارايي	
D	C
AB - ۷۰۰۰۰۰	۵ - ۷۰۰۰۰۰ د پای بیلانس
۷۰۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰

جاري حساب	
D	C
۵ - ۸۵۰۰۰۰ د پای بیلانس	AB - ۸۵۰۰۰۰
۸۵۰۰۰۰	۸۵۰۰۰۰

د پس انداز حساب

D	C
۵ - ۱۴۳۵۰۰۰ د پای بیلانس	AB - ۱۴۳۵۰۰۰
۱۴۳۵۰۰۰	۱۴۳۵۰۰۰

L/C

D	C
۲۹/۱ ۷ - ۲۰۰۰۰۰ تصفیه ختم	AB - ۲۰۰۰۰۰
.	.

C/A

D	C
AB - ۲۰۰۰۰۰	۲۹/۱ ۷ - ۲۰۰۰۰۰ تصفیه ختم
.	.

د ټکټانې حاصلات

D	C
۴۶۶۶/۶۷	۴۶۶۶/۶۷ - ۴ - نغدو ته ۲۰/۱
۴۶۶۶/۶۷	۴۶۶۶/۶۷ - ۵ - مفاد و ضرر
۴۶۶۶/۶۷	۴۶۶۶/۶۷

د کمیشن حاصلات

D	C
۵۲۵۰۰ - ۵	۵۰۰۰۰ - ۱ - نغدو ته ۱/۱
د پای بیلانس	نغدو ته ۱۰/۱ ۲۵۰۰ - ۳
۵۲۵۰۰	۵۲۵۰۰

مفاد او ضرر

D	C
۱۵۰۰۰ د مزد مصارف	تکتانه حاصلات ۴۶۶۶/۶۷
۵۰۰۰۰ د ټکټانې مصارف	د کمیشن حاصلات ۵۲۵۰۰
۱۲۱۶۶/۶۷ - ۵ سرمایه	
۵۷۱۶۶/۶۷	۵۷۱۶۶/۶۷

سرمایه	
D	C
۵ - ۱۴۴۷۱۶۶/۶۷	AB - ۱۴۳۵۰۰۰
د پای بیلانس	۱۲۱۶۶/۶۷
	مفاد
۱۴۴۷۱۶۶/۶۷	۱۴۴۷۱۶۶/۶۷

د بانک بیلانس شیت	
دارایی	سرمایه او بدهی
A	P
تعمیر ۹۹۰۰۰۰	سرمایه ۶۷.۱۴۴,۷۱۶,۶
تجهیزات ۳۶۰۰۰۰	دیون ۶۳۰۰۰۰
طلبات ۴۰۰۰۰۰	جاری حساب ۸۵۰۰۰۰
د داخلي بانک دارایی ۶۶۰۰۰۰	د پس انداز حساب ۱۴۳۵۰۰۰
د خارجي بانک دارایی ۷۰۰۰۰۰	د پرداخت وړ دیوان ۵۰۰۰
کسه ۱۲۵۷۱۶۶	
۴۳۸۷۱۶۶,۶۷	۴۳۸۷۱۶۶,۶۷

د درېم څپرکي د مطالبو لنډيز:

بانکونه د مشتريانو د غوښتنو مطابق د بيلابيلو حسابونو د پرانستني له لارې د خلکو امانات او پولي وجوه را ټولوي، چې د حسابونو مهم ډولونه يې په لاندې توگه دي:

- جاري حساب.
- د پس انداز حساب.
- د معيادي امانت حساب.
- بانکي باورليک (L/C)

ياد شوي حسابونه د معينو شرايطو لاندې د مشتري او بانک د موافقې له مخې پر انيستل کيږي. جاري حساب له هغه امانت څخه عبارت دی چې کومه گټه نلري او مشتريان له چک څخه د استفادې په توگه خپل حساب برداشت کوي.

د پس انداز حساب يوه معينه ربحه يا ټکټانه لري.

د معيادي امانت حساب ربحه له يوه معين وخت سره ورکول کيږي. دغه وخت ممکن درې، څلور مياشتې او يا تر دغه هم اوږد وخت وي. پدې صورت کې د حساب له اخېستلو ترمخه بانک ته د مشتري له لوري خبر ورکول کيږي.

بانکي باورليک يو سند دی، چې په نړيوال تجارت کې غښتلی رول لري، پدې صورت کې د تاجرانو لپاره د دوو هيوادونو د بانکونو په وساطت تاجرانو ته د تجارتي معاملې د ترسره کيدلو اسانتيا برابرېږي. چې مهم اسناد يې له Invoice او Bill of Loading او داسې نورو څخه عبارت دي.

همدا شان باورليک د نړيوالو شرايطو لرونکی وي. د عمومي محاسبې شعبه د مفاد او ضرر حساب او د بيلانس شپټ چمتو کوي.

د درېم فصل پوښتنې:

- ۱- د بانکي حسابونو نومونه واخلي؟
- ۲- په يوه جاري حساب کې لاندې معاملات منځته راغلي دي:
  - a. په ۲/۱۲ نيټه د حساب پرانستنه مبلغ ۴۰۰۰۰
  - b. په ۵/۱۲ نيټه پرداخت مبلغ ۲۰۰۰۰
  - c. په ۱۵/۱۲ نيټه برداشت مبلغ ۱۵۰۰۰
  - d. په ۲۰/۱۲ نيټه برداشت مبلغ ۵۰۰۰
  - e. په ۲۹/۱۲ نيټه پرداخت مبلغ ۵۰۰۰۰ياد شوي معاملات د ژورنال په يوه دفتر کې ثبت کړئ؟
- ۳- احمد له ۶۰۰۰۰ افغانیو سره د ټکټانې په ۹٪ نرخ باندې له دریو میاشتنو راهیسې یو معیادي حساب پرانستی دی، د سرمایې مقدار او ربه یې سنجش کړئ؟
- ۴- د بانکي باورلیک د پرانېستلو شرایط واضح کړئ؟
- ۵- د بانکي اعتبار نامې ډولونه بیان او تعریف کړئ؟
- ۶- د اینوایس (Invoice) په باره کې معلومات ولیکئ؟
- ۷- د سیف (C. I. F) کلمې د کومې اصطلاح مخفف ده او تر دغو شرایطو لاندې د امتعې استول توضیح کړئ؟
- ۸- لاندې معاملات د ژورنال په دفتر کې ثبت کړئ؟
  - a. د مشتریانو د تادیاتو سرجمع ۱۰۰۰۰۰ افغانی.
  - b. د مشتریانو د برداشت سر جمع ۸۰۰۰۰۰ افغانی.

سرچینې او اخیستنې:

- ۱- بانکداری اثر پوهندوی سید مسعود جوزای سال ۱۳۸۶
- ۲- بانکداری مدرن و عصری لکچر نوت پوهنځی اقتصاد دیپارتمنت مالی
- ۳- محاسبه بانکی : چپتر نوت تخنیکم مالی و اقتصادی دیپارتمنت محاسبه به راهنمایی استاد محترم ظهور سال ۱۳۷۰
- ۴- چپتر نوتهای کورس های آموزشی بانکهای تجارتي خصوصی
- ۵- انواع مختلف مجله ها و نشریه های د افغانستان بانک و پشتنی بانک سالهای ۱۳۸۶-۱۳۸۷
- ۶- راپور فعالیت های یک بانک تجارتي سال ۱۳۸۴
- ۷- اصولنامه تجارت افغانستان سال (۱۳۸۳) ۱۳ عقرب

د ښوونیز نصاب د پراختیا د ریاست پیغام

د پوهنې وزارت د مسلکي او تخنیکي زده کړو د معینیت د تعلیمي نصاب د پراختیا رد پوهنې وزارت د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت د ښوونیز نصاب د انکشاف ریاست د ټولنې د عیني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلینو او شاگردانو د درسي کتابونو په برخه کې یې تخنیکي او مسلکي رشتې درلودې او لري یې، په لومړي سر کې یې تصمیم ونيو، چې په ښوونیزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بیا کتنه وکړي او ورپسې بیا د شاگردانو او محصلینو د درسي کتابونو د تالیف لپاره مبادرت او کوښښ وکړي. د خدای (ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د ښوونکو په میرانې او همت سره د ادارې او حسابدارۍ درسي کتابونه تالیف شول تر څو په وړیا ډول د شاگردانو او محصلینو په واک او اختیار کې ورکړل شي.

د علم او معرفت له ټولو لوستونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، گرانو شاگردانو او د تخنیکي او مسلکي زده کړو د چارو له متخصصینو او همدا شان له ټولو خپرونکو او شنونکو څخه صمیمانه هیله کېږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښوونکو او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د مسلکي غړو له لوري تالیف او تدوین شوي دي. د مسلکي، تخنیکي او علمي مطالبو او مفاهیمو د څرنگوالي په هکله خصوصاً د هغوی املایي او انشایي اشتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخو کې گرانو شاگردانو ته له دې څخه ښه، غوره، گټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شان له گرانو شاگردانو او محصلینو څخه هیله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او استفادې پر مهال د هیواد اقتصادي ستونزې، فقر او وروسته پاتې والی په نظر کې ونیسي او د کتابونو په ساتنه کې کوښښ او زیار وباسي، ترڅو د ډېرو شاگردانو او محصلینو د گټې وړ وگرځي.

پته: د پوهنې وزارت - د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت د تعلیمي نصاب د انکشاف ریاست - د کتابونو د تالیف او د درسي ممدو موادو د برابرولو عمومي مدیریت.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library